

IGU Inštitut za geografijo univerze
v Ljubljani

RAZREŠEVANJE NERAZVITOSTI V SEVEROVZHODNI
SLOVENIJI

Analitično gradivo. 3. faza.

Nosilec raziskave: dr. Borut BELEC

Tekst, statistične tabele in priloge ter
kartografsko gradivo pripravil nosilec

SAMO ZA INTERNO UPORABO !

Ljubljana 1979

Inv. št. 151

P r e g l e d g r a d i v a

I. Razvojna strategija v kmetijstvu, temeljni cilji in naloge agroživilstva	1
II. Organiziranost in vloga agroživilskega kompleksa v Pomurju	4
1. Problematika agroživilstva v Pomurju	4
2. Organizacijska struktura SOZD ABC Pomurka	7
3. Vloga SOZD ABC Pomurka v kmetijski proizvodnji in predelavi	11
3.1. Kmetijska in gozdarska proizvodnja	11
3.2. Poljedelstvo	12
3.3. Živinoreja	13
3.4. Sadjarstvo in vinogradništvo	14
3.5. Gozdarstvo	14
3.6. Predelava kmetijskih proizvodov	15
III. Nekateri značilnosti primarne proizvodnje in živilske predelovalne industrije v Pomurju	17
1. Pomursko kmetijstvo v luči srednjeročnega razvojnega programa (1976-80) in njegove realizacije	17
1.1. Opredelitev načel, aktualni problemi in njihovo razreševanje	17
1.2. Usmeritev kmetijske proizvodnje in predelovalne industrije	20
IV. Parcelna in posestna razdrobljenost v občinah Gornja Radgona in Ljutomer	24
V. Odnos do kmetijskih površin, intenzivnost in smeri njihovega opuščanja	27
VI. Zaščitene kmetije	29
VII. Stopnja podružbljenosti zemlje	31
VIII. Hidro- in agromelioracije v Pomurju	33
1. Opredelitev melioracijskih posegov in njihovih učinkov	33
2. Prostorska razširjenost melioracij	34
3. Obseg in dinamika melioracij po območjih	36
IX. Viri in literatura	41
X. Seznam prilog	43

I. RAZVOJNA STRATEGIJA V KMETIJSTVU, TEMELJNI CILJI IN NALOGE AGROŽIVILSTVA

Družbene potrebe narekujejo zaradi splošnega pomena hrane, odvisnosti socialnega ravnovesja in hitrejšega materialnega razvoja celotne družbe od skladnega razvoja kmetijsko-živilske dejavnosti, da postaja^{ta} proizvodnja hrane in živilska industrija vse bolj razvojna prioriteta. V Sloveniji je ob ekonomskih ciljih treba upoštevati tudi prostorske, npr. razvoj hribovskega in obmejnega sveta ter manj razvitih območij. Pomembno je podčrtati, da se velik del kmetijske proizvodnje odvija v pogojih razdrobljene zasebne posesti, kar ima za posledico manjšo produktivnost, zaradi nerazvitih samoupravnih odnosov pa tudi njeno slabo organiziranost z vidika družbenih potreb.

Temeljni cilji agroživilstva so zato naslednji (1):

- zagotovitev takšne rasti proizvodnje hrane in surovin kmetijskega porekla, ki bo v skladu z rastočim povpraševanjem na domačem trgu in bo omogočila oblikovanje potrebnih rezerv ter ekonomsko racionalen in družbeno utemeljen izvoz v okviru stabilne prehranske bilance v vsej državi;
- rast produktivnosti dela v cilju povečanja dohodka, ki bo delavcem in kmetom v družbeno organizirani proizvodnji omogočil zadovoljevanje osebnih in skupnih potreb ter ustrezne pogoje hitrejšega razvoja materialne podlage dela v kmetijstvu;
- krepitev samoupravnega položaja delavcev in kmetov v procesu družbene reprodukcije z nadaljevanjem združevanja dela in sredstev v kmetijstvu, živilstvu in trgovini zaradi skladnejšega načrtovanja in zagotavljanja ekonomske stabilnosti na podlagi delitve dela, dohodka in rizika;
- smotrna raba in varstvo kmetijskih zemljišč v skladu s prostorskimi plani in plani razvoja kmetijstva.

V Sloveniji ocenjujemo kot temeljne naloge za dosego navedenih ciljev naslednje:

- Ustreznejša prostorska razmestitev proizvodnje oz. regionalna delitev dela glede na naravne pogoje, na obveze do prehranske bilance Jugoslavije in tržišče. Tako bi naj živinoreja sicer ostala najpomembnejša proizvodna usmeritev kmetijstva, vendar maksimalno vezana na domače resurse krme, še posebno tam, kjer

predstavljajo travniki praktično edino možno obliko izrabe kmetijskih površin. V primerih, kjer gre za razvoj prašičereje in perutninarstva na dokupljeni krmi, pa je zaradi tržnih nihanj nujno, da se riziko takšne proizvodnje amortizira v poslovno zaključenih in dohodkovno soodvisnih povezavah od proizvajalca do prodaje.

- Glede na naloge na področju poljedelstva je zlasti v SV Sloveniji nujno razvijati težišče razvitega poljedelstva s tržnim kolobarjem, ki bo zmanjševal deficit Slovenije v proizvodnji pšenice, koruze, sladkorja in kvalitetne beljakovinske njivske krme. Takšna intenzivna proizvodnja naj bi že v obdobju 1976-80 zajela okrog 20 % njiv v desetih občinah SV Slovenije, kar je tesno povezano z meliioracijami zemljišč, s spremembo setvene strukture, z zboljšanjem agrotehnike in dograditvijo ustrezne infrastrukture (skladiščenje, sušenje, prevzemni centri itd.).
- Premažovanje lastninske in parcelne izolacije je temeljni pogoj za povečanje produktivnosti dela in za vzpostavitev principov združenega dela. Kot nadaljevanje procesa individualne modernizacije kmetij v kooperaciji bo nujno oblikovanje različnih oblik združevanja dela, sredstev in zemlje kmetov ter njihova integracija v organiziran proces družbene reprodukcije, izhajajoč iz dohodkovnih odnosov in skupnega vlaganja zasebnih in družbenih sredstev. V takšnem vsestranskem združevanju, ki postaja vse bolj tehnološka, ekonomska in družbena nuja, se naj hitreje kot doslej oblikujejo meliioracijske, poljedelske in druge skupnosti ter nastajajo skupni objekti (npr. hlevi, nasadi itd.), v obdelavo pa pritegujejo doslej neobdelana zemljišča.
- Družbeni obrati kot nosilci tehnološkega napredka in stabilizatorja tržne proizvodnje, samoupravnega organiziranja ter povezovanja agroživilstva naj bi dobili v bodoče močnejšo proizvodno vlogo. Pri tem je treba upoštevati, da je dosegla deagrarizacija kot sistem demografskih, materialnih in socialno-strukturnih sprememb tolikšen obseg, da utemeljuje širjenje družbenega sektorja kot družbeno nujnost, seveda skladno s spreminjanjem poklicne in socialno-ekonomske strukture kmečkega prebivalstva. Ta proces je ponekod že postal resna ovira za nadaljnjo rast kmetijske proizvodnje, zato bodo družbeni obrati in kooperacija morali ob sočasni zagotovitvi socialne varnosti skrbeti za prevzem zemlje ostarelih kmetov.

- Dohodkovno povezovanje kmetijstva in živilstva v agroživilski kompleks z vidika izpolnjevanja obvez za proizvodnjo hrane, kakor tudi drugih pomembnih sekundarnih funkcij (npr. prostor, obramba itd.).

V strukturi družbenega proizvoda gospodarstva Slovenije (2) je bilo agroživilstvo leta 1960 zastopano s 13,8 %, a leta 1977 s 6,2 %, prav tako pa se je zmanjšal delež kmečkega prebivalstva v obdobju 1961-78 od 31,6 % na okoli 13 %. To seveda ne pomeni, da agroživilstvo izgublja na pomenu in vlogi, saj živi od kmetijstva še vedno znaten del prebivalstva, določena območja pa so ostala pretežno kmetijska in je agrarna dejavnost v njih glavna gospodarska panoga. Kmetijstvo je še zlasti pomembno za ohranitev primarnih funkcij hribovitega prostora, njegove poseljenosti, pomembno pa je tudi zaradi zmanjševanja pritiska na zaposlovanje v drugih dejavnostih. Poleg nakazanih funkcij kmetijstva je potrebno posebej podčrtati vlogo te panoge v proizvodnji surovin za industrijo, v stabilizaciji celotnega gospodarstva, za pridobivanje hrane kot strateškega elementa in dejavnika neodvisnega razvoja, odtod tudi njegov vse bolj infrastrukturni značaj v gospodarstvu, podobno kot ga imata energetika in promet.

II. ORGANIZIRANOST IN VLOGA AGROŽIVILSKEGA KOMPLEKSA V POMURJU

1. Problematika agroživilstva v Pomurju

Vsak sodobni kmetijski prostor označujejo večnamenske funkcije (proizvodne, bivalne, rekreacijske, obrambne ipd.), zato njegova raba ni vedno v skladu z njegovo primarno funkcijo, tj. funkcijo proizvodnega prostora za pridelovanje hrane. Kmetijski prostor v ožjem pomenu besede je kmetijska zemlja kot osnovni resurs, na katerem je zasnovan agroživilski kompleks. Zaradi razdrobljenosti zemlje, lastniške strukture, zamočvirjenih zemljišč, neugodnih demografskih procesov in nekaterih drugih dejavnikov je smotrna izraba kmetijskih zemljišč v Pomurju močno ovirana, čeprav so drugi dejavniki (npr. klima, kakovost tal, reliefne razmere) nadpovprečno ugodni.

Potrebe po surovinah za obstoječe in predvidene živilsko-predelovalne obrate presegajo možnosti njihove zagotovitve, zato bo bodoči razvoj agroživilstva nujno terjal radikalne posege v kmetijski prostor in zahteval naslednje ukrepe:

- a) melioracije - usposabljanje slabo ali sploh neizkoriščenih vlažnih in zamočvirjenih zemljišč za intenzivnejše pridelovanje,
- b) komasacije - zložbo razdrobljenih zemljišč zasebnega sektorja, s čimer bi omogočili racionalnejšo uporabo večje mehanizacije in posredno povečali produktivnost dela,
- c) večanje družbenega sektorja - v primerih brezperspektivne demografske strukture in socialnega preloga ter
- d) združevanje kmetov v razne skupnosti (zadružne, kooperantske, melioracijske, komasacijske, proizvodne, obnovitvene itd.) s ciljem večje izkoriščenosti naravnih danosti, povečanja obsega in kvalitete proizvodnje in vključevanja v družbeno organizirano tržno proizvodnjo. Slednje je pomembno toliko bolj, ker je v zasebnem lastništvu okoli 80 % zemljiških in drugih proizvodnih kapacitet.

Med dejavniki, ki bodo v prihodnje odločilno vplivali na proizvodnjo hrane v slovenskem prostoru, je zelo pomembna organiziranost kmetijstva. Proizvodna hrane je še vedno močno razdrobljena, neorganizirana, neracionalna in preslabo vsklajena s predvidenim razvojem agroživilstva, zato terja nadaljnje integracijske procese v smislu proizvodno-poslovnega, storitvenega, denarnega in drugega (npr. razi-

skovalnega) povezovanja. OZD agroživilstva se morajo med seboj ustrezno povezati in vskladiti svoje dosedanje in razvojne zmogljivosti, da bi dosegle čim večjo produktivnost in zagotovile kvalitetno ter ceneno hrano. Takšno optimalno obliko sodelovanja bodo OZD agroživilstva lahko dosegle le s povezovanjem v agroživilsko skupnost, ki bo presegla občinske in regionalne meje (3, 2,3,33,34).

Kmetijstvo je v Pomurju še vedno najpomembnejša dejavnost, saj se ukvarja še vedno preko 70 % prebivalstva s kmetijstvom in predelavo kmetijskih proizvodov (4). Agrarni značaj regije je pogojeval tudi njeno manjšo razvitost in posebno na območju Prekmurja intenzivno zaposlovanje zunaj regije in v zamejstvu. Gospodarska struktura je ostala enostransko monostrukturna, tradicionalno kmetijstvo se je zunaj vplivnih območij inovacijskih centrov še ohranilo, ruralni prostor pa je marsikje močno degradiran in demografsko ogrožen (primer sevřrovzhodnega Goričkega).

Pomurje je eden najpomembnejših preskrbovalcev hrane za Slovenijo, kar dokazuje ne le dosedanji, temveč še bolj programirani obseg proizvodnje. Kmetijska produkcija in živilska predelovalna industrija predstavljata tudi prioritetno razvojno usmeritev, saj temeljita na zelo ugodnih naravnih in družbenih danostih (zemlja, delovna sila, predelovalne zmogljivosti ipd.).

Vlogo in pomen kmetijstva Pomurja v slovenski kmetijski proizvodnji razberemo iz tabele 1. Posebej naj poudarimo, da priredi Pomurje že doslej okoli polovico prašičev in četrtno goved ter pridelava okoli tretjino pšenice, koruze in sladkorne pese v Sloveniji.

Kmetijstvo Pomurja je organizirano v SOZD ABC POMURKA, ki združuje vse kmetijske in živilske predelovalne organizacije v Pomurju, razen DO "Ljutomerčan", ki je v sestavi SOZD SLOVIN, in Vinogradniškega gospodarstva Kapela. Po svoji vlogi presega regionalni okvir in dobiva vedno bolj vseslovenski značaj, saj je vanjo vključeno 34 delovnih organizacij z 80 TOZD oz. TZO iz 18 slovenskih občin. Ob SOZD ABC POMURKA sta pomembni organizaciji še SOZD SLOVIN in EMONA Ljubljana.

V letu 1978 je bila uspešno izvedena reorganizacija kmetijskih zadrug. Kmetje so organizirani v kmetijskih zadrugah Murska Sobota, Lendava, Radgona in Križevci pri Ljutomeru. Kmetijske zadruge imajo skupno 17 TZO, ki omogočajo neposredno odločanje kmetov - članov

Proizvodnja v Pomurju napram slovenski proizvodnji - družbeni + zaseb. sektor:

		1977			1978		
		Slovenija	Pomurje	%	Slovenija	Pomurje	%
Pšenica	ton	156.157	45.339	29,0	131.244	46.399	35,4 ✓
Koruza	ton	219.000	57.586	26,3	180.000	53.085	29,5 ✓
Goveda	kom	120.600	30.200	25,0	118.000	31.100	26,4 ✓
Prašiči	kom	228.250	96.000	42,0	271.000	130.200	48,0 ✓
Brojlerji-000	kom	31.909	2.939	9,2	35.741	3.571	10,0
Mleko	-000 lit	268.426	39.941	14,9	285.000	42.470	14,9 ✓
Grozdje	ton	72.785	6.150	8,4	57.000	7.986	14,0 ✓
Sladkorna pesa	ton	11.050	2.243	10,3	27.200	7.889	29,0 ✓

1. Pšenica, koruza, grozdje, sladkorna pesa - vsa proizvodnja
2. Goveda, prašiči, brojlerji, mleko - tržna proizvodnja

zadruga. Omenjene kmetijske zadruga so članice SOZD ABC POMURKA. Razen tega obstajajo še TOK (temeljne organizacije kooperantov) pri VG Kapela, DO "Ljutomerčan" in pri ABC POMURKA - DO "Agromer-
kur" Murska Sobota.

2. Organizacijska struktura SOZD ABC POMURKA (5)

ABC POMURKA je sestavljena organizacija združenega dela, ki združuje kmetijsko proizvodnjo (poljedelstvo, sadjarstvo, vinogradništvo, govedorejo, prašičerejo, perutninarstvo, proizvodnjo krmil), živilsko-prehrabeno proizvodnjo (meso, mesni izdelki, mleko, mlečni izdelki, vina in šampanjci, pekarski in slaščičarski izdelki, predelava kave, pridelava gob in prireja divjadi), trgovino na veliko, trgovino na malo, zunanjo trgovino, gostinstvo in turizem, promet, storitvene dejavnosti za motorna vozila in inženiring ter druge dejavnosti. Njena osnovna dejavnost je kmetijska proizvodnja in predelava živil. V SOZD je združenih 34 delovnih organizacij, v katerih je organizirano 62 temeljnih organizacij združenega dela (TOZD), 16 temeljnih zadružnih organizacij (TZO) in 4 temeljne organizacije kooperantov (TOK). Od 34 delovnih organizacij so 3 kmetijske, 1 gozdarska, 4 kmetijske zadruga, 3 industrijsko-predelovalne, 13 trgovskih, 6 gostinskih, 3 storitvene in 1 zunanjetrgovinska organizacija. Pomembno vlogo v poslovanju SOZD imajo interna banka, predvsem na področju financiranja razvojnih programov oz. najemanju kreditov, in znotraj nje hranilno-kreditne službe.

V ABC POMURKA je zaposlenih blizu 10.000 delavcev, z njo pa preko kmetijskih zadrug in temeljnih organizacij kooperantov organizirano sodeluje okrog 18.000 kmetov, članov zadrug in kmetov kooperantov. Kooperacijska proizvodnja zavzema tako v delovanju SOZD pomembno mesto, saj je zasebni sektor pomemben dobavitelj nekaterih surovin, predvsem goved in prašičev, mleka in brojlerjev.

Delež posameznih dejavnosti v dohodku SOZD v letu 1977 je bil naslednji: trgovina 49,6 %, kmetijska proizvodnja 26,0 %, živilska predelava 18,7 %, gostinstvo 4,4 % in ostale dejavnosti 1,3 %. Za prostorsko razporeditev organizacij je značilno, da so organizacije kmetijske proizvodnje in živilske predelave osredotočene v severovzhodni Sloveniji, organizacije gostinstva in trgovine pa pretežno zunaj nje, tj. v Ljubljani, na Jesenicah, v Trbovljah ipd. Število zaposlenih je največje v organizacijah trgovine (od 9500

zaposlenih oseb 4864 ali polovica), slede organizacije kmetijske proizvodnje in gozdarstva (1984 oseb ali petina), organizacije živilske predelave (2241 oseb ali dobra petina), gostinstva (470 oseb) ter organizacije skupnega pomena in druge organizacije (361 oseb).

Koncentracija delovne sile v okviru SOZD ABC POMURKA je v Pomurju prav zaradi dislociranosti organizacij trgovine, ki zaposlujejo največ delovne sile, relativno majhna. Od 9920 zaposlenih zaseda delovna mesta v Prekmurju le 3755 oseb ali 37,8 % in sicer v organizacijah živilske predelave 1571 ali 41,8 % oseb, organizacijah trgovine 1037 ali 27,6 % oseb, organizacijah kmetijske proizvodnje in gozdarstva 799 ali 21,3 % oseb ter organizacijah skupnega pomena in drugih organizacijah 348 ali 9,3 % oseb. Gostinskih organizacij SOZD ABC POMURKA Prekmurje sploh nima.

Od vseh zaposlenih v organizacijah kmetijstva in gozdarstva SOZD jih je torej v Prekmurju zaposlenih 40,3 %, iz organizacij živilske predelave 70,1 %, iz organizacij trgovine le 21,3 % ter iz organizacij skupnega pomena in drugih organizacij 96,3 %. Pri tem je očitna izrazita koncentracija zaposlitve tudi v samem Prekmurju in sicer v Murski Soboti, kjer je zaposlenih 3227 oseb ali 85,9 % delovne sile iz prekmurskih organizacij SOZD (glej karti).

PREGLED delovnih in temeljnih organizacij SOZD ABC POMURKA

I. Organizacije kmetijske proizvodnje in gozdarstva

1. Kmetijsko gospodarstvo RAKIČAN, R_akičan
 - TO Poljedelstvo in govedoreja, Beltinci
 - TO Poljedelstvo in govedoreja, Lendava
 - TO Prašičereja, Beltinci
 - TO Tovarna močnih krmil, Murska Sobota
2. Kmetijski kombinat RADGONA, Gornja Radgona
 - TO Kmetijstvo, Črnci
 - TO Radgonske gorice, Gornja Radgona
 - TO Gozdarstvo, Gornja Radgona
 - TO Farma bekonov, Podgrad
 - TO Mesoi izdelki, Gornja Radgona
 - TO Gozdna kooperacija, Gornja Radgona
3. Kmetijska zadruga RADGONA, Gornja Radgona
 - TO Kmetijska kooperacija, Gornja Radgona
 - TO Kmetijska kooperacija, Videm
 - TO Kmetijska kooperacija, Apače

4. Kmetijska zadruga LJUTOMER-KRIŽEVCI, Križevci pri Ljutomeru
 - TO Mursko polje, Veržej
 - TZE Klas, Križevci pri Ljutomeru
 - TZE Kmetovalec, Ljutomer
5. Kmetijska zadruga LENDAVAL, Lendava
 - TZO Kmetijska kooperacija, Lendava
 - TZO Kmetijska kooperacija, Hotiza
 - TZO Kmetijska kooperacija, Črenšovci
 - TZO Kmetijska kooperacija, Turnišče
 - TZO Kmetijska kooperacija, Dobrovnik
6. Kmetijska zadruga PANONKA, Murska Sobota
 - TZO Kmetijska kooperacija, Murska Sobota
 - TZO Kmetijska kooperacija, Beltinci
 - TZO Kmetijska kooperacija, Cankova
 - TZO Kmetijska kooperacija, G. Petrovci
 - TZO Kmetijska kooperacija, Martjanci
 - TZO Kmetijska kooperacija, Prosenjakovci
7. Proizvodno in trgovsko podjetje LIPA, Lovrenc na Pohorju
 - TO Trgovina na drobno, Lovrenc na Pohorju
 - TO Lesna predelava, Lovrenc na Pohorju
 - TO Zadružništvo, Lovrenc na Pohorju
8. Zasavska kmetijska zadruga, Trbovlje
 - TO Meso, Trbovlje
 - TO Žaga, Trbovlje
 - TO Zagorje ob Savi
 - TO Trbovlje
 - TO Dol pri Hlastniku
 - TO Maloprodaja mesnih izdelkov, Trbovlje
9. Gozdno in lesno gospodarstvo, Murska Sobota
 - TO Gozdarstvo, Murska Sobota
 - TO Primarna lesna predelava - Žaga, Lendava
 - TO Gojitveno lovišče Fazan, Beltinci
 - TO kooperantov, Murska Sobota
 - TO kooperantov, Ljutomer

II. Organizacije živilske predelave

10. AGROMERKUR, perutninarstvo in transport, Murska Sobota
 - TO Proizvodnja perutninskega mesa, Murska Sobota
 - TO Tovarna močnih krmil, Lendava
 - TO Transport, Murska Sobota
 - TO kooperantov perutninarstva, Murska Sobota
11. Mesna industrija, Murska Sobota
 - TO Klavnica in hladilnica, Murska Sobota
 - TO Predelava mesa, Murska Sobota
 - TO Transport, Murska Sobota
 - TO Trgovina, Murska Sobota
 - TO Družbena prehrana, Murska Sobota
 - TO Predelava mesa, Lendava

12. Mlekarska industrija in trgovina Maribor
- TO Tovarna mlečnega prahu, Murska Sobota
 - TO Mariborska mlekarna, Maribor
 - TO Mlekopromet, Ljutomer
 - TO Maloprodaja, Maribor

III. Organizacije trgovine

13. Trgovsko podjetje DELIKATESA, Ljubljana
14. Trgovsko podjetje DROGERIJA, Ljubljana
- TO Veleprodaja, Ljubljana
 - TO Maloprodaja, Ljubljana
 - TO Plastika, Ljubljana
15. Trgovsko podjetje GALEB, Ljubljana
16. Trgovsko-proizvodna organizacija GOLICA, Jesenice
- TO Delikatesa, Jesenice
 - TO Zarja, Jesenice
 - TO Rožca, Jesenice
17. Trgovsko podjetje 1. JUNIJ, Trbovlje
- TO Veleprodaja, Trbovlje
 - TO Maloprodaja, Trbovlje
18. Trgovsko podjetje KOČNA, Kamnik
- TO Veleprodaja, Kamnik
 - TO Maloprodaja, Kamnik
19. Proizvodno, trgovsko in gostinsko podjetje LOKA, Škofja Loka
- TO Trgovina, Škofja Loka
 - TO PEKS, Škofja Loka
 - TO Jelen, Kranj
20. Trgovsko podjetje MANUFAKTURA, Ljubljana
- TO Veleprodaja, Ljubljana
 - TO Maloprodaja, Ljubljana
21. Trgovsko podjetje s kemično tehničnim blagom na veliko in malo MAVRICA, Ljubljana
- TO Trgovina na veliko, Ljubljana
 - TO Trgovina na malo, Ljubljana
22. Trgovsko podjetje na debelo in drobno NAPREDEK, Domžale
- TO Prehrana, Domžale
 - TO Špremotehna, Domžale
 - TO Gostinstvo in turizem, Domžale
23. Veletrgovina POTROŠNIK, Murska Sobota
- TO Veleprodaja, Murska Sobota
 - TO Izbira, Murska Sobota
 - TO Preskrba, Murska Sobota
 - TO Merkur, Murska Sobota

24. Trgovsko podjetje TABOR, Grosuplje

- TO Veleprodaja, Grosuplje
- TO Maloprodaja, Grosuplje
- TO Gostinstvo Polževo, Grosuplje

25. Trgovsko podjetje VESNA, Ljutomer

IV. Organizacije gostinstva

26. Gostinsko podjetje GOSTINSTVO, Zagorje ob Savi

27. Gostinsko prehrabeni center LAGUNA, Ljubljana

28. Ribja restavracija OPERNA KLET, Ljubljana

29. Gostinsko in slaščičarsko podjetje RUDAR, Trbovlje

30. Gostinsko podjetje SLAVIJA, Ljubljana

31. Kavarna- slaščičarna TIVOLI, Ljubljana

V. Organizacije skupnega pomena in druge organizacije

32. Delovna skupnost ABC POMURKA, Murska Sobota

33. INTERNA BANKA ABC POMURKA, Murska Sobota

34. Delovna skupnost komercialne koordinacije, Ljubljana

35. ŽIVINOREJSKO-VETERINARSKI ZAVOD, Murska Sobota

36. ZUNANJA TRGOVINA, Murska Sobota

37. Projektivno podjetje AGENSPROJEKT, Ljubljana

38. AGROSERVIS, Murska Sobota

- TO Proizvodnja kovinske opreme, Murska Sobota
- TO Servisi motornih vozil, Murska Sobota

3. Vloga SOZD ABC POMURKA v kmetijski proizvodnji in predelavi (5)

3.1. Kmetijska in gozdarska proizvodnja

ABC Pomurko uvrščamo med najpomembnejše slovenske proizvajalce kmetijskih proizvodov in prehrabnih izdelkov, saj predstavlja več kot tretjino kmetijske proizvodnje v Sloveniji. Primarna kmetijska in gozdarska proizvodnja sta organizirani v družbenem in zasebnem sektorju, tj. v organiziranem sodelovanju s kmeti. V družbenem sektorju razpolaga ABC Pomurka s skupno 20.000 ha zemljiških površin, od česar odpade 10.000 ha na gozdne in 10.000 ha na kmetijske površine. 8500 ha kmetijskih površin je obdelovalnih, od tega 6200 ha njiv, 1650 ha travnikov, 350 ha sadovnjakov in 300 ha vinogradov. Kmetijstvo tako zagotavlja potrebno surovinsko bazo za potrebe živinoreje in predelovalne industrije.

3.2. Poljedelstvo

Poljedelska proizvodnja je pretežno usmerjena v proizvodnjo krme, tj. pridelovanje pšenice, koruze za zrno, silažne koruze in sena. V zadnjem obdobju se površine, zasejane s koruzo, nenehno povečujejo. V letu 1977 so pričeli tudi z organiziranim pridelovanjem sladkorne pese, ki naj bi je do leta 1980 pridelovali že na 3000 ha. V zadnjem obdobju postaja pomembno tudi pridelovanje semenske pšenice na KG Rakičan, prav tako semen-
skih trav, hrena in drugih povrtnin v KZ Panonska ob organiziranem sodelovanju s kmeti. Zasebni sektor je tako z odkupom tržnih viškov zastopan le v manjši meri; izjema je krompir, ki ga pridelujejo le kmetje.

Poljedelska proizvodnja je v letu 1977 znašala 11.000 ton pšenice (7 % proizvodnje SRS), 11.000 ton koruze za zrno (6 %), 35.000 ton koruze za silažo (12,5 %), 5500 ton sena (1 %), 21.000 ton koruze za dehidracijo, 6000 ton krompirja, 1000 ton sladkorne pese, 70 ton semenske trave, 400 ton semenske pšenice in 250 ton hrena. V poljedelski dejavnosti je omeniti še proizvodnjo moke in kaš ter predelavo riža.

Med pomembne naloge ABC Pomurka sodi povečanje oz. pridobivanje novih obdelovalnih površin ter skrb za izboljšanje kvalitete zemljišč in bolj ekonomično proizvodnjo. Slednje izvaja predvsem z melioracijami, komasacijami in dokupom zemljišč. Tako so v letih 1977 in 1978 meliorirali v Prekmurju 1174 ha ali 1,23 % skupne površine, predvsem v poplavnem območju Kobiljskega potoka, Ledave in Mure. Posebno visok je delež melioriranih površin v k.o. Žitkovci, Mostje in Mlajtinci, kjer presega 20 % površine, visok pa je še tudi v k.o. Petišovci, Lakoš, Gaberje in Martjanci z lo do 15 % površine. V občini Murska Sobota je melioriranih 375 ha ali 0,5 %, v občini Lendava pa 799 ha ali 3,1 % skupne površine (karta). Odkupljenih je bilo čez 1100 ha zemljišč. Predvidevajo, da bodo v naslednjih letih letno meliorirali 1000 ha in odkupili 600 ha zemljišč.

Do prvih melioracijskih del in združevanja zemlje je prišlo tudi v zasebnem sektorju in to na skoraj 800 ha zemlje. Po srednje-ročnem programu naj bi do leta 1980 v zasebnem sektorju meliorirali že blizu 2700 ha površin, kar bi bistveno povečalo tržno

proizvodnjo krmnih rastlin za potrebe obeh sektorjev. V te napore se vse bolj vključujejo tudi proizvodne skupnosti zasebnih proizvajalcev (npr. skupnost za proizvodnjo krompirja) ter strojne skupnosti.

ABC Pomurka naj bi tako tudi po tej poti povečala svojo proizvodnjo in do leta 1980 dosegla pridelek 14.800 ton pšenice, 22.000 ton koruze za zrno in 5300 ton sladkorne pese.

3.3. Živinoreja

Živinoreja pomeni glavno proizvodno usmeritev ABC Pomurka. Oba sektorja lastništva redita predvsem molzno živino, govedo in prašiče za zakol ter perutnino. V zasebnem sektorju se ukvarja z živinorejo blizu 1500 preusmerjenih kmetij. Tako zagotavlja ABC Pomurka slovenskemu tržišču kar 17 % prireje goved, 15 % prireje prašičev in 14 % proizvodnje mleka. Kooperacijska proizvodnja zasebnega sektorja predstavlja več kot 18 % letnega odkupa goved iz zasebnega sektorja v Sloveniji. Da je dosegla takšne rezultate, so morali veliko investirati v rejo živine, tehnologijo pitanja in objekte za rejo. Pri naložbah v zasebnem sektorju so odigrale pomembno vlogo hranilno-kreditne službe, pri usmerjanju kmetij v tržno gospodarjenje, pri projektiranju potrebnih objektov, selekciji goved in pospeševanju kmetijstva pa Živinorejsko-veterinarski zavod za Pomurje ter pospeševalna služba.

Letna prireja goved v ABC Pomurka dosega 20.000 glav v zasebnem in 10.000 glav v družbenem sektorju ter blizu 90.000 prašičev, od tega vsak sektor približno do polovice. Kooperacijska prireja prašičev predstavlja skoraj 60 % letnega odkupa prašičev iz zasebnega sektorja v Sloveniji.

Perutninarstvo je razširjeno pretežno v kooperacijski proizvodnji in to v okviru posebne temeljne organizacije kooperantov. V družbenem sektorju je pomembna farma za valilna jajca, dve valilnici s proizvodnjo enodnevnih piščancev (letno 8 mil. komadov) in proizvodnja konzumnih jajc. Letna perutninska proizvodnja ABC Pomurke znaša 3,5 mil. brojlerjev.

Za potrebe živinorejske proizvodnje ima ABC Pomurka 3 mešalnice močnih krmil v Murski Soboti, Lendavi in Črncih pri Gornji Radgoni, katerih skupna letna zmogljivost znaša okoli 80.000 ton. Letna

proizvodnja vseh močnih krmil dosega 55.000 ton. Mešalnica v Lendavi je specializirana predvsem za potrebe perutnin rstva, ostali dve pa za potrebe govedoreje in prašičereje.

Prيرهja živine v ABC Pomurka pa trenutno ne zadovoljuje potreb in kapacitet predelovalne industrije, predvsem klavniške, kar še posebej velja za prirejo goved in prašičev, zato je potreben dokup iz drugih rejnih področij Jugoslavije. Do leta 1980 predvidevajo letno prirejo 40.000 kom goved, 180.000 kom prašičev, 4 mil. kom brojlerjev in proizvodnjo 85 mil. l mleka.

3.4. Sadjarstvo in vinogradništvo

ABC Pomurka razpolaga s 350 ha sadovnjakov in 300 ha vinogradov, ki se razprostirajo v Radgonskih in Lendavskih goricah ter na Goričkem. Letno pridelajo več kot 3000 ton sadja in 1500 ton grozdja za predelavo. Proizvodnja je organizirana na modernih nasadih družbenega sektorja, vse bolj pa postaja pomembna tudi proizvodnja zasebnih proizvajalcev preko odkupa. Tako so se nedavno sadjarji organizirali v skupnosti za proizvodnjo višenj.

Sadjarska proizvodnja je usmerjena predvsem v pridelovanje jabolk, hrušk, breskev, višenj in črnega ribeza, zadnji čas pa postaja pomembno tudi pridelovanje jagod. Načrtovano je predvsem namizno in le v manjši meri industrijsko sadje.

Obnova sadovnjakov in vinogradov je dokaj intenzivna, saj so v zadnjih letih obnovili okoli 70 ha sadovnjakov in 30 ha vinogradov. Načrtujejo, da bodo do leta 1980 v družbenem sektorju obnovili še okoli 200 ha sadovnjakov in 200 ha vinogradov in dosegli proizvodnjo 5000 ton sadja in 2100 ton grozdja za predelavo. Za nadaljnji razvoj obeh panog bosta velikega pomena nova hladilnica in šampanjska klet v G. Radgoni.

3.5. Gozdarstvo

ABC Pomurka razpolaga s skupno 10.000 ha gozdnih površin, od česar odpade 60 % na listavce in 40 % na iglavce. Pretežna večina gozdov je v lasti zasebnikov, ki so organizirani v dveh temeljnih organizacijah kooperantov. Letna proizvodnja znaša več kot 46.000 m³ različnih gozdnih sortimentov. Posebno pomembna je predelava lesa v Lovrencu na Pohorju, kjer se načrtuje izgradnja proizvodnega obrata. V načrtu je tudi dokončna oprema sodobne žage v Lendavi.

Poskusna proizvodnja šampinjonov je organizirana v Zasavski kmetijski zadrugi Trbovlje, z gojitvijo, varstvom in izkoriščanjem divjadi pa se ukvarja TO Fazan Beltinci. Letna vzreja divjadi znaša 50.000 fazanov, 7000 divjih rac in 2000 jerebic. Ta dejavnost je velikega pomena za razvoj lovnega turizma v Pomurju.

3.6. Predelava kmetijskih proizvodov

Bogata surovinska baza je omogočila velikopotezno predelavo kmetijskih proizvodov, predvsem mesa, mleka in grozdja, zato se pojavlja ABC Pomurka na tržišču kot pomemben proizvajalec hrane. V preteklem obdobju so bili rekonstruirani mlekarski obrati v Murski Soboti in Ljutomeru, klavniško-predelovalni obrati v Gornji Radgoni, posebnega pomena pa je nov klavniški in hladilniški objekt v Murski Soboti. Kljub temu bo v prihodnje še potrebno zgraditi nove objekte za predelavo mesa v Murski soboti, rekonstruirati predelovalne objekte v Domžalah in Trbovljah, v pripravi pa so tudi povsem novi programi za proizvodnjo polgotove in gotove hrane, otroške hrane, predelave klavniških odpadkov ipd.

Predelava mesa, ki ima že dolgoletno tradicijo, je osredotočena v petih obratih in sicer v Murski Soboti, Gornji Radgoni, Trbovljah, Domžalah in Lendavi. Razen njih obstaja še specializiran obrat za proizvodnjo piščančjega mesa. Najsodobnejši je nov obrat v Murski Soboti z letno kapaciteto zakola 250.000 prašičev in 50.000 kom goved. Klavnica v Gornji Radgoni lahko zakolje 30.000 kom prašičev in 8000 kom goved letno. ABC Pomurka razpolaga tudi z manjšo kafilerijo.

Letno proizvede ABC Pomurka 20.000 ton svežega mesa, 4000 ton klobasičarskih izdelkov, 2000 ton suhomesnatih izdelkov, 1100 ton konzerv, 3700 ton piščančjega mesa, 2000 ton izdelkov topilnice in 1600 ton kafilerijskih izdelkov. Glede na investicijska vlaganja se predvideva do leta 1980 povečanje letne proizvodnje na 26.000 ton svežega mesa, 8500 ton klobasičarskih izdelkov, 4100 ton suhomesnatih izdelkov, 1500 ton konzerv, 5400 ton piščančjega mesa, 3500 ton izdelkov topilnice in 2000 ton kafilerijskih izdelkov.

Predelava mleka je organizirana v okviru DO Mlekarske industrije in trgovine Maribor, ki jo sestavljajo 4 specializirane temeljne organizacije. Mlekopredelovalni obrat v Murski Soboti je usmerjen v proizvodnjo mleka v prahu, evaporiranega in kondenziranega mleka ter masla, obrat v Ljutomeru v proizvodnjo mehkih, trdih in topljenih sirov, mlekarna v Mariboru pa v proizvodnjo konzumnega mleka, skute, sirov in mlečnih napitkov. Z rekonstrukcijo sedanjih predelovalnih zmogljivosti bo mogoče do leta 1980 obseg predelave (65 mil. l) povečati tudi preko 85 mil. litrov mleka.

Tako v slovenskem kot jugoslovanskem merilu je še posebno pomembna proizvodnja konzumnega mleka, mlečnega prahu, masla in sirov. Letna proizvodnja konzumnega mleka znaša 125.000 hl, mlečnega prahu 2750 ton, masla 650 ton in sirov 1600 ton. Do leta 1980 bi se naj povečala na 135.000 hl konzumnega mleka, 3200 ton mlečnega prahu, 1000 ton masla in 1860 ton sirov.

Predelava grozdja. ABC P₂murka se uvršča tudi med vidnejše slovenske proizvajalce vin. Letna proizvodnja grozdja za predelavo znaša 1500 ton oz. več kot 10.500 hl mošta, ki se skorajda v celoti predela oz. vstekleniči v obratih Kmetijskega kombinata Radgona. Kapaciteta petih kleti znaša 192 vagonov. Glavna proizvodna dejavnost v prihodnje bo proizvodnja šampanjca, saj bodo z izgradnjo nove kleti napolnili 1 milijon steklenic letno.

III. NEKATERE ZNAČILNOSTI PRIMARNE PROIZVODNJE IN ŽIVILSKE PREDELOVALNE INDUSTRIJE V POMURJU

1. Pomursko kmetijstvo v luči srednjeročnega razvojnega programa (1976-80) in njegove realizacije (4)

1.1. Opredelitev načel, aktualni problemi in njihovo razreševanje

V srednjeročnem razvojnem programu, s katerim je prevzelo pomursko kmetijstvo velike obveze glede zagotovitve hrane za Slovenijo, so bila opredeljena naslednja načela:

- razvijati družbeno proizvodnjo kot aktivnega nosilca napredka;
- povečati obseg zemljišč v družbenem sektorju z nakupom zemljišč;
- usposobiti zemljišča v družbenem sektorju za produktivnejšo proizvodnjo (melioracije, komasacije) in povečati hektarske do-
nose;
- razvijati živinorejo, posebej prašičerejo in usmerjati v obeh sektorjih lastništva poljedelsko proizvodnjo v smeri zagotovitve potrebnih surovin za živinorejo (koruza, seno);
- razvijati tudi ostalo kmetijsko proizvodnjo (sadjarstvo, vingo-
radništvo, zelenjadarstvo in semenarstvo);
- na osnovi domače surovine razvijati prehrambeno industrijo, ki bo omogočila višje ovrednotenje surovin in odpravila ali vsaj omilila prelivanje dohodka preko nizko ovrednotenih surovin na druga področja Slovenije;
- na zasebnem sektorju s formiranjem proizvodnih skupnosti premagovati nasprotja med družbenim in zasebnim značajem proizvodnje in na osnovi večjih objektov zagotoviti cenejšo in rentabilnejšo proizvodnjo;
- razširiti gojenje nove kulture- sladkorne pese.

Ob tem je poudariti kot posebno pomembno povečanje površin družbenega sektorja, saj je bilo v letih 1975-78 nakupljenih 1304 ha, v letu 1979 pa je v načrtu odkup preko 800 ha zemljišč.

Močan infrastrukturni poseg so melioracije. V obdobju 1975-78 so bile opravljene melioracije na površini 2446 ha, od tega na 2143 ha družbenega sektorja. Ker smo v istem obdobju v Sloveniji meliorirali 4386 ha, pomeni to, da odpade kar 55,8 % vseh melioracij na Pomurje.

Obnova sadovnjakov zaostaja za srednjeročnim planom obnove, saj je bilo obnovljenih le 27 ha, mnogo ugodnejše pa je stanje pri obnovi vinogradov (258 ha).

Na področju živinorejskih zmogljivosti močno kasnimo pri izgradnji predvidenih farm za prašiče s kapaciteto 130.000 kom v Rakičanu in Ljutomeru (dodatna proizvodnja). Problem se pojavlja predvsem zaradi podražitve objektov ob nujnosti uvedbe čistilnih naprav. Pač pa je bilo v obeh sektorjih zgrajenih in moderniziranih 40.185 stojišč za prašiče in 16.527 stojišč za govedo, kar je izredno pomemben dosežek.

V obdobju 1975-79 so bili v Pomurju zgrajeni in rekonstruirani nekateri pomembnejši objekti predelovalne industrije, tako klavnica s hladilnico v Murski Soboti, mesna predelava v Gornji Radgoni, Tovarna mlečnega prahu v Murski Soboti, sirarna v Ljutomeru in Pmonin obrat v Ljutomeru. Investicijska vlaganja v primarno proizvodnjo predstavljajo okoli 30 % vseh tovrstnih vlaganj v kmetijstvo v Sloveniji. Ker pred letom 1975 v pomursko predelovalno industrijo niso bila vložena pomembnejša sredstva, je nujno, da jo sedaj pospešeno razvijamo, saj bi v nasprotnem primeru Pomurje kot nerazvito območje ostalo še naprej v podrejenem položaju. Zaradi doslej veljavnega sistema cen oz. delitve družbenega proizvoda se namreč ustvarjena sredstva prelivajo na področja zunaj Pomurja. Zaostajanje pri infrastrukturnih vlaganjih, vlaganjih v mehanizacijo, v povečevanje produktivnosti dela in predelavo bi namreč ponovno zaostriło probleme odhajanja na delo drugam. Pri tem naj še znova poudarimo, da sta kmetijstvo in živilska industrija, še posebej v Pomurju, opredeljeni kot prioritetni panogi in da živi od kmetijstva v Pomurju okoli 70.000 ljudi. Njihov aktivni del z okoli 25.000 ljudmi ni ustvaril le sredstev za lastno preživljanje, temveč je tudi odločilno prispeval k prehranski bilanci Slovenije ter ~~da je~~ ustvaril v primarni proizvodnji in predelavi okoli 4 milijarde din tržne vrednosti proizvodnje. Iz tega tudi izhaja, da breme stabilnega razvoja kmetijstva ne more nositi samo združeno delo Pomurja, ker se rezultati gospodarjenja prelivajo na vso Slovenijo, to pa pomeni tudi spremenjen odnos do kmetijstva z dolgoročnimi in trajnejšimi rešitvami ter do področja, kjer je kmetijstvo življenjski pogoj obstoja in razvoja.

Družbeni sektor kmetijstva je v Pomurju glede na njegov delež drugod v Sloveniji dobro razvit in je posebno v rastlinski proizvodnji tehnološko na dokaj visoki razvojni stopnji. Zemljišča so razmeroma dobro arondirana, kljub težkim pogojem pa se tudi dokaj uspešno izvaja politika nakupa zemljišč. Večji delež zemljišč v družbenem sektorju je tudi že melioriran in usposobljen za sodobno rastlinsko proizvodnjo.

Značilnost zemljišč v zasebnem sektorju je velika razdrobljenost. Poprečna velikost parcele meri od 0,30 do 0,40 ha, poprečna velikost kmetije pa od 3,5 do 4 ha in šteje štiri družinske člane. To je tudi glavni razlog nizke produktivnosti, saj je združevanje zemljišč in sodobno obdelovanje otežkočeno.

Omenimo naj zelo veliko tradicionalno navezanost prebivalstva na zemljo, ki jo pogojuje zlasti relativna nerazvitost regije in pomanjkanje možnosti neagrarne zaposlitve. Ob naraščanju teh možnosti pa mešana gospodinjstva še naprej obdrže zemljo in drobljenje posesti se vrši naprej. To je toliko bolj negativno, ker omogoča zakon o dedovanju lastništvo zemlje tudi nekmetom. Takšna razdrobljenost povečuje stroške proizvodnje, ker težnje za individualno modernizacijo obremenjujejo proizvodnjo z individualizacijo investicij. Skupne naložbe kmetov so redke in šele v novejšem času je s pomočjo dotacij za pospeševanje skupnih vlaganj v pripravi nad 15 takih objektov. Kmetje se zelo težko odločajo za razne oblike združevanja zemlje, med drugim ob navedenih razlogih tudi zato, ker je bilo v zadnjih letih preko kreditov vloženi v zasebno kmetijstvo precej sredstev, kar je močno vplivalo na ohranitev zavesti o možnostih obstoja male kmetije, toliko bolj ob zboljšanju socialnega položaja njihovih članov. Postavlja se seveda vprašanje kolikšna naj bo v pomurskih razmerah kmetija, da bo perspektivna za ekonomsko in socialno varnost kmetovalca. Prav gotovo je problematika zasebnega kmetijstva tudi tesno povezana z razvojem ostalega gospodarstva v Pomurju, od intenzivnosti preslojevanja in značaja prestrukturiranja kmečkega prebivalstva, zakonskih predpisov o dedovanju, socialni varnosti ipd.

1.2. Usmeritev kmetijske proizvodnje in predelovalne industrije

Po izrabi zemljišča sodi Pomurje v krmni tip, saj dajejo krmne rastline pretežni del vrednosti poljedelskih in sadjarsko-vinogradniških pridelkov. Za občino Murska Sobota je značilen krmni tip z znatnim deležem okopavin, za občine Lendava, Gornja Radgona in Ljutomer pa omiljeni krmni tip z močnim deležem žit. V teh občinah zavzemajo žita nad 20 % ali le malo manj vrednosti poljedelskih in sadjarsko-vinogradniških pridelkov. Tržna usmerjenost nekaterih pridelkov je znatna, npr. pri žitih, kjer prihaja v občini Murska Sobota in Ljutomer na trg nad 20 % vrednosti pridelka, medtem ko znaša delež vseh poljedelskih pridelkov na trgu le nekaj odstotkov oz. manj kot znaša republiško poprečje. Družbeni sektor daje v občini Lendava 20 do 25 % kmetijskih tržnih pridelkov, v občini Murska Sobota pa 30 do 40 %. Živinorejski pridelki dajejo v prvi nad 90 % prodanega blaga, v drugi pa 80 do 90 %. Gre torej za izrazit živinorejski tip tržne usmerjenosti (6, 6-12,16; 7, 44-49).

Glavna panoga primarne proizvodnje je torej živinoreja, na katero odpade 80 % vseh tržnih viškov iz kmetijstva. Pomurje je tudi edino območje tržnega poljedelstva v Sloveniji. Najperspektivnejše je gojenje koruze, posebej zaradi sedanjega obsega živinoreje in njenega predvidenega razvoja, ter ob njej sladkorne pese v zvezi s pridelavo sladkorja v Sloveniji, a tudi² razvojem kmetijstva na višji ravni. Pri obstoječi strukturi zaposlenih v kmetijstvu in agrarni prenaseljenosti pa koruza sama kot tržni produkt ne omogoča ekonomske in socialne varnosti, če je dodatno ne ovrednotimo z vloženim delom preko živinoreje. Pridelovanje pšenice je smotrno le kolikor je ta kultura pomembna zaradi kolobarja⁽⁴⁾. Za sladkorno peso kot novo poljščino v kmetijskem prostoru SV Sloveniji bo potrebno izdvojiti okoli 7000 ha ustreznih njivskih površin, kar pomeni v 4-letnem kolobarju zagotovitev 28.000 ha njivskih površin, če želimo pridelati potrebnih 323.000 ton sladkorne pese letno za polno obratovanje nove sladkorne tovarne v Ormožu (3).

Predvideni razvoj živinoreje, prašičereje in proizvodnje koruze v Pomurju prikazuje tabela 2 (4). Iz nje je razvidno, da so dani pogoji za večjo skladnost živinoreje in ustrezne predelave, saj premajhna proizvodnja koruze, njivske in travniške krme ter slabo izkoriščanje odpadkov za krmo tudi v Pomurju (kot drugod v Sloveni-

Vrsta proizvodnje	1980			1985			
	družb.	zasebni	SKUPAJ	družbeni	zaseb.	SKUPAJ	
Proizvodnja:							
-prašiči	kom	100.000	60.000	160.000	160.000	80.000	240.000
-goveda	kom	4.200	18.500	25.700	8.000	20.000	28.000
Potrebna močna krnila -ton							
-prašiči		42.000	25.200	67.200	67.200	33.600	100.800
-goveda		9.200	23.600	32.800	10.200	25.500	35.700
SKUPAJ:		51.200	48.800	100.000	77.400	59.100	136.500
Potrebna kuruza -t		30.720	29.280	60.000	42.570	38.505	81.075
Proizvodnja kuruze		14.000	42.000	56.000	25.000	45.000	70.000
Zagotovitev kuruze v %				89 %			86 %

Opomba: Še v letu 1981, ko bo začela polno delovati nova farma v Rakičanu,
bo znašala proizvodnja prašičev v družbenem sektorju 160.000 kom.

Tab.2

ji) pripomore k ekonomskemu neskladju v proizvodnji mesa in mleka ter v ustrezni predelavi. Podatki dokazujejo, da je mogoče za govedorejo v celoti, v prireji prašičev pa pri KZ v celoti zagotoviti domačo krmo. Pri prireji prašičev na družbenem sektorju je to krmo mogoče zagotoviti v višini 80 %.

Omenili smo že ugodne rezultate pri obnovi vinogradov. V zadnjem času se pospešeno pripravlja obnova v Lendavskih gorica in na Goričkem. Sadjarstvo je dokaj zanemarjeno in šele v zadnjem obdobju je nekaj primerov skupne obnove na osnovi združevanja dela in sredstev med družbenim in zasebnim sektorjem. Razširiti bo treba tudi proizvodnjo vrtnin, semen ipd.

Pomursko predelovalno industrijo označujejo obrati predelave mesa, mleka, močnih krmil in grozdja. Da bi jih lahko polno izkoristili je potrebno zagotoviti 240.000 kom svinj, 40.000 kom govedi, 4 milijone piščancev in 40 milijonov litrov mleka.

Proizvodnja v letu 1978 je bila naslednja:

- sušeno meso	3700 ton
- klobasni izdelki	7700 ton
- konzerve	2000 ton
- izdelki topilnice	1800 ton
- piščančje meso	4200 ton
- kafilerijski izdelki	1500 ton
- konzumno mleko	1,785.000 litrov
- maslo	413.730 kg
- trdi siri	1225 ton
- topljeni siri	110 ton
- mlečni prah	2,237.000 kg
- evapor. in kond. mleko	169.200 kg
- jajca v prahu	68.940 kg
- peneča in polpeneča vina	340.000 stekl. po 0,75 litra
- tiha vina	670.000 stekl. po 1 liter
- krmila	55.000 ton
- briketi	5000 ton
- ajdova kaša	250 ton
- prosena kaša	150 ton

Eden pogojev za uspešnejši razvoj kmetijstva v Pomurju je ob realni politiki cen predelava surovin v sami regiji, pri čemer nevsklajenost in predimenzioniranost klavnih kapacitet ne bi smela vplivati na razvoj klavne in mesno predelovalne industrije v Pomurju. Jasnejši razvojni koncept kot pri mesni, ugotavljamo pri mlečni industriji s proizvodnjo sirov. Novejša usmeritev v predelavo zelenjave (Tmona) in sadja kaže na iskanje možnosti ovrednotiti še ostale pridelke primarne proizvodnje. Posebej pomembne so predelovalne kapacitete za grozdje v Ljutomeru, Kapeli in Gornji Radgoni. V G. Radgoni bodo letos začeli z izgradnjo kleti za proizvodnjo šampanjca.

IV. PARCELNA IN POSESTNA RAZDROBLJENOST V OBČINAH GORNJA RADGONA IN LJUTOMER (prilogi 1,2)

Razdrobljenost posesti je močna ovira razvoju kmetijstva v Pomurju, racionalna izraba tal je otežkočena, problemi pa se pojavljajo tudi pri združevanju zemlje. V splošnem je poprečna velikost parcele (8) na Murskem polju in v Slovenskih goricah vendarle za okoli tretjino večja kot v Prekmurju. Medtem ko znaša ta v občinah Murska Sobota in Lendava le okoli 20 a, dosega v občini Gornja Radgona 30,8 a in v občini Ljutomer 28,6 a. Ne moremo tudi mimo razlik med družbenim in zasebnim sektorjem, saj je parcela v družbenem precej večja. V občini Gornja Radgona dosega v družbenem sektorju 40,3 a, v zasebnem pa 27,5 a, medtem ko ~~je~~ v občini Ljutomer v družbenem sektorju 38,9 a in v zasebnem 26,7 a.

Iz karte so razvidne razlike v parcelni razdrobljenosti po katastrskih občinah. Podobno kot pri obravnavi Prekmurja smo tudi v občinah Gornja Radgona in Ljutomer po velikosti parcel razvrstili katastrske občine v 5 skupin: do 15 a, 15 do 20 a, 20 do 30 a, 30 do 40 a in več kot 40 a. Razdrobljenost je v splošnem največja v Slovenskem Medjimurju, kjer je potekal razvoj zemljiško-posednih odnosov podobno kot v Prekmurju, saj je pripadalo to območje do konca 1. svetovne vojne ogrskemu delu habsburške monarhije. Velika razdrobljenost je predvsem posledica posebnega načina dedovanja, v katerem so posest načeloma razdelili med vse dediče. V k.o. Gibina, Šafarsko in Razkrižje se giblje poprečna velikost parcele med 15 in 20 a.

Drugo območje precejšnje razdrobljenosti je slovenjegoriški svet, posebno tam, kjer je ostal vinogradniški in je še pretežno v kmečki lasti. Takšni primeri so k.o. Moravci, Murski in Rožički vrh (poprečna velikost parcele od 15 do 20 a), posebno značilen pa je k.o. Sovjak s poprečno velikostjo parcele 12,9 a.

Nekaj manjša je razdrobljenost v muropoljskem delu obeh občin, kjer se giblje v glavnem med 20 in 30 a ter 30 in 40 a. To je ravninski svet, ki se razteza od Apaškega polja do izteka spodnje Ščavniške doline v Mursko polje vzhodno od Ljutomera ter predstavlja hkrati dominantno kmetijsko (poljedelsko-živinorejsko) območje obeh občin. V to skupino sodijo tudi manj vinorodni slo-

venjzorški predeli z močno zasebno posestjo (npr. k.o. Bučkovci 37,2 a), a tudi območja podružbljenega vinogradištva (npr. k.o. Ilovci 42,1 a).

Še najugodnejše razmere v pogledu razdrobljenosti kažejo katastrske občine v vlažni Ščavniški dolini z vrednostmi preko 40 a, npr. k.o. Sp. Ščavnica, Sp. Ivanjci, Blaguš, Selišči, Bolehnečici in Berkovci. Tu je tudi zemljiška posest zaradi mokrotnih travnikov nekaj večja kot drugod. Višje poprečne velikosti parcel na Apaškem polju so pozojene s podružbljanjem zemlje, npr. v k.o. Črnci (47,7 a) in Konjišče (50,2 a).

Stopnja parcelne razdrobljenosti zavisi od mnogih dejavnikov, tako naravnih, npr. kakovosti zemljišč in njihovi primernosti za določeno kmetijsko izrabo, kot družbenih, med katerimi je treba posebej poudariti razvoj zemljiškoposestnih in socialnih razmer v preteklosti in proces podružbljanja po drugi vojni. Med novejšje dejavnike sodijo tudi primeri melioracij in komasacij mokrotnih zemljišč ob spodnji Ščavnici in na Apaškem polju. Pomemben dejavnik, ki je posebno v zadnjem času prisoten tudi v Pomurju, je še pospešena urbanizacija s širjenjem urbanih in ruralnih naselij, kar opažamo ne le v podatkih za oba občinska centra Gornjo Radgono in Ljutomer, temveč dokaj zaznavno tudi pri večjih centralnih krajih (Radenci, Križevci, Veržej).

V tesni povezanosti s parcelno razdrobljenostjo je tudi posestna struktura. Omenjali smo jo v zvezi z različnimi aktualnimi problemi. V občini Ljutomer ima 20,6 % kmetijskega prebivalstva manj kot 1 ha zemlje, v občini Gornja Radgona pa znaša ta delež celo 25,9 %. Skupina kmetijskega prebivalstva z 1 do 3 ha zemlje je v občini Ljutomer zastopana z 20,7 %, v občini Gornja Radgona z 22,6 %, skupina s 3 do 5 ha pa s 18,9 % oz. z 20,6 %. Kmetijskega prebivalstva, ki poseduje od 5 do 10 ha zemlje je v občini Ljutomer 26,7 %, v občini Gornja Radgona pa 19,4 %. Nad 10 ha zemlje ima v ljutomerski občini 13,1 %, v radgonski pa 11,5 % kmetijskega prebivalstva (9).

Za sklep naj navedemo še pregled posestne strukture, kot se nam kaže iz statistike gospodinjstev (9). Iz tabele 3 lahko razberemo močno razdrobljenost posesti, saj so višje kategorije gospodinjstev relativno zelo skromno zastopane, tudi če ne upoštevamo kategorije brez zemlje. Tako odpade npr. na posestno skupi-

no od 3 do 5 ha okoli 13 % gospodinjstev, od 5 do 8 ha okoli 8 % in podobno na skupino z nad 8 ha. Več kot dve tretjini gospodinjstev ima torej manj kot 3 ha zemlje.

Posestna struktura gospodinjstev 1971

Tab.3

Velikost gospodinjstva	Občina GORNJA RADGONA		Občina LJUTOMER	
brez zemlje	1913	36,1	1250	26,6
do 0,10 ha	269	5,1	332	7,1
0,11 do 0,50 ha	361	6,8	405	8,6
0,51 do 1,00 ha	274	5,2	360	7,7
1,01 do 2,00 ha	550	10,4	487	10,4
2,01 do 3,00 ha	476	9,0	439	9,3
3,01 do 4,00 ha	384	7,2	331	7,0
4,01 do 5,00 ha	307	5,8	245	5,2
5,01 do 6,00 ha	179	3,4	174	3,7
6,01 do 8,00 ha	201	3,8	233	4,0
8,01 do 10,00 ha	126	2,4	190	4,0
10,01 do 15,00 ha	167	3,1	205	4,4
15,01 ha in več	73	1,4	40	0,8
ostala gospodinjstva	17	0,3	10	0,2
Vsa gospodinjstva	5297	100,0	4701	100,0

Zemljiškoposestne razmere s problematiko razdrobljenosti so bile na obravnavanem območju že v dosedanjih geografskih raziskavah dokaj izčrpno osvetljene, zato lahko rezultati teh raziskav naša izvajanja samo še dopolnijo (10-13).

V. ODNOS DO KMETIJSKIH P. VRŠIN, INTENZIVNOST IN SMERI NJIHOVEGA OPUŠČANJA

Tudi za občini Gornja Radgona in Ljutomer je podobno kot za Prekmurje (14) značilno opuščanje kmetijskih zemljišč oz. spreminjanje njiv v travnike, torej proces ozelenjevanja, pač pa so za razliko od Goriškega primeri zaraščanja z gozdom (ogozdovanja) le redki. Njivske površine so sicer v občini Ljutomer v obdobju 1954-67 porasle za 3,8 %, kar je izjemen pojav, v občini Gornja Radgona pa so nazadovale od 15 do 20 %. Travnna zemljišča so se v občini Ljutomer povečala za več kot 20 %, medtem ko so v občini Gornja Radgona rahlo nazadovala, kar je prav tako le izjema. Obseg gozdov se je v gornjeradgonski občini zmanjšal od 5 do 10 %, v ljutomerski pa povečal od 10 do 15 % (15, 19-24). Med pomurskimi občinami se pojavljajo torej znatne razlike.

Najnovejše stanje in razvojne tendence so razvidne iz rezultatov posebne ankete IGU in na tej osnovi izdelane karte. Ugotovitve se pretežno ujemajo s podatki, zbranimi na kmetijskih zemljiških skupnostih (16). Predvsem je treba opozoriti, da je opuščanje kmetijskih površin danes le izjemno, največkrat v primerih, kjer so kmetje ostareli in ni potomcev ali pa ti niso zainteresirani za obdelavo zemlje. Zasledimo ga najpogosteje v gričevnatem svetu, ki ga je težko strojno obdelovati. Takšna zemljišča prehajajo tudi zelo pogosto v roke "vikendašev". Spremembe namembnosti zemljišč v smeri rekreacije postajajo tudi tu vse pogostejše, posebno v vinorodnem svetu.

V splošnem je pojav izjemnega opuščanja kmetijskih površin značilen za Slovenske gorice, posebej za predele z deloma še ohranjeno tradicionalno agrarno strukturo. Tako nastopa npr. v ljutomerski občini značilna razlika med Ljutomerskimi goricami okrog Bučkovec in Stare ceste ter njihovim nadaljevanjem proti vzhodu (k.o. Gressovščak, Nunska graba itd.), kjer je stopnja podružbljenosti neprimerno večja. Medtem ko v njihovem zahodnem delu še zasledimo, čeprav le izjemoma, tudi socialni prelog, tj. opuščeno obdelovalno zemljišče z nepokošeno travo ali grmičevjem, se v družbenem lastništvu pojavljajo neobdelane površine le v primerih, kjer predvidevajo obnovo. Marginalne površine, ki ne prihajajo v postev za velikopoteznejšo sodobno obdelavo je družbeni sektor največ-

krat odtujil ali dal v najem. Prav marginalne in neobnovljene površine družbenega sektorja so bile v preteklosti precej obsežne in so skupaj z opuščeno kmečko zemljo močno povečevale delež neobdelanih kmetijskih zemljišč.

Pogostejši kot socialni prelog je pojav ekstenzifikacije kmetijskih zemljišč, tj. spreminjanja obdelovalne zemlje v travnike, ki pa je omejen le na primere v gričevju, medtem ko ga na Murskem in Apaškem polju ne ugotavljamo. Ogozdovanje smo zabeležili le v k.o. Konjišče.

Omeniti je treba tudi delno opuščanje oz. izgubo kmetijskih zemljišč zaradi razširjanja industrijskih con in rasti naselij. Takšni primeri so npr. v gornjeradgonski občini posebno očitni v k.o. G. Radzona, Mele, Boračova, Radenci in Šratovci.

Če bi primerjali ozemlje obeh občin na levem bregu Mure z občinama v Prekmurju (14), bi ugotovili, da so razmere glede odnosa do kmetijskih površin dokaj slične, da pa je opuščanje poljedelske zemlje v gričevnatem delu Prekmurja (Goričko) vendarle izrazitejše kot v Slovenskih goricah, medtem ko ~~je~~ za nižinska območja ta pojav ni značilen.

VI. ZAŠČITENE KMETIJE (prilogi 3,4)

Zakonske določbe o dedovanju kmetijskih zemljišč (17) so s posebno kategorijo t.i. zaščitenih kmetij onemogočile razprodajo obdelovalne zemlje v nekmetijske namene, njeno drobljenje in opuščanje ter pospešile njihovo proizvodno specializacijo. Med kriteriji za zaščito kmetije je omeniti predvsem višino dohodka, lokacijo z vidika prostorskega načrta in proizvodno usmeritev. Tako so na opredeljevanje zaščitenih kmetij bistveno vplivale socialno-posestne razmere in razlike, ki se v tem pogledu pojavljajo med posameznimi območji. Tako je npr. očitno, da je delež zaščitenih kmetij v Ščavniški dolini z manjšo posestno razdrobljenostjo večji kot na Murskem polju in da je posebno nizek v Medjimurju z njegovo intenzivno zemljiško razdrobljenostjo. Slednje lahko ugotovimo iz tabele 4, kjer primerjamo število zaščitenih kmetij s številom gospodinjstev, čeprav zaradi časovnega razhajanja podatkov(9) le orientacijsko.

Krajevne skupnosti bi lahko glede na delež zaščitenih kmetij razvrstili v 4 skupine: do 10 %, 10 do 20 %, 20 do 30 % in nad 30 %. Kategorija nad 30 % je kot že omenjeno zastopana predvsem v Ščavniški dolini (KS Negova, Berkovci, Logarovci, Radoslavci), podobno kategorija od 20 do 30 % (KS Sp. Ščavnica, Ivanjci, Videm ob Ščavnici), medtem ko pripadajo krajevne skupnosti v ravninskem delu obeh občin največkrat kategorijam od 10 do 20 % ali manj kot 10 % (KS Apače, Cven, Križevci). Podobno velja za gričevnate krajevne skupnosti, le da pri njih še pogosteje opazamo najnižjo kategorijo (KS Kapela, Bučkovci, Železne dveri). Vanjo sodi tudi KS Razkrižje, ki zajema Slovensko Medjimurje.

Absolutno število zaščitenih kmetij po naseljih je razen iz priloge 3 in 4 razvidno tudi iz karte.

Vseh zaščitenih kmetij je v občini Gornja Radgona (brez KS Gornja Radgona) 773 ali v primerjavi s številom gospodinjstev 17,9 %, v občini Ljutomer (brez KS Ljutomer) pa 735 ali 14,4 %. Med pomurskimi občinami odstopa z nekaj nižjim deležem (11,1 %) le občina Lendava, v občini Murska Sobota pa je zaščitenih kmetij 18,5 %. Skupaj je v vseh štirih občinah Pomurja, če izvzamemo štiri "mestne" krajevne skupnosti, 4555 zaščitenih kmetij, ki bodo nedvomno bistven dejavnik hitrejšega razvoja kmetijstva v prihodnje.

Zaščitene kmetije

Tab.4

Občina Gornja Radgona

Krajevna skupnost	štev. naselij	število go-spodinjstev 1971	število zašč. kmetij	%
Apače	9	633	106 ✓	16,7
Crešnjevci	6	460	30 ✓	6,5
Gornja Radgona	4	883	16 ✓	1,8
Ivanjci	6	242	64 ✓	26,4
Kapela	13	501	66 ✓	13,1
Negova	8	342	103 ✓	30,1
Radenci	8	787	79 ✓	10,0
Spodnja Ščavnica	6	320	68 ✓	21,2
Stogovci	10	299	45 ✓	15,0
Videm ob Ščavnici	22	726	212 ✓	29,2
Skupaj	92	5193	789	15,2
Sk. brez KS G.Radgona	88	4310	773	17,9

Občina Ljutomer

Krajevna skupnost	štev. naselij	število go-spodinjstev 1971	število zašč. kmetij	%
Berkovci	2	67	44 ✓	65,6
Bučkovci	6	455	37 ✓	8,1
Cezanjevci	6	451	44 ✓	9,7
Cven	4	334	63 ✓	18,8
Križevci	13	1946	219 ✓	11,2
Ljutomer	4	1025	55 ✓	5,4
Logarovci	5	174	55 ✓	31,6
Radoslavci	4	180	70 ✓	38,8
Razkrižje	5	322	10 ✓	3,1
Stara cesta	3	183	26 ✓	14,2
Stročja vas	6	362	44 ✓	12,1
Veržej	6	401	101 ✓	25,1
Železne dveri	6	236	22	9,3
Skupaj	70	6136	790	12,9
Sk. brez KS Ljutomer	66	5111	735	14,4

X

VII. STOPNJA PODRUŽBLJENOSTI ZEMLJE (prilogi 5,6)

Za vse pomurske občine je značilen visok delež kmetijske zemlje. V občini Ljutomer je njivskih površin 40,2 %, v občini Gornja Radgona pa 31,1 %. Travninskih je blizu petina, gozda okoli četrtina površine. Močno je zastopano vinogradništvo in sadjarstvo, saj je tovrstnih površin skupaj ena desetina. Temu ustrezna je orientacija v živinorejo, poljedelstvo, vinogradništvo in sadjarstvo. Gozdarstvo je manjšega pomena.

V primerjavi s Prekmurjem (14) je stopnja podružbljenosti zemljišč nekaj večja. V občini Gornja Radgona je družbene posesti 27,8 %, v občini Ljutomer pa 17,7 %. V družbenem sektorju občine Gornja Radgona je 23,4 % njiv in 51,7 % vinogradov, v občini Ljutomer pa 15,1 % njiv in 61,4 % vinogradov. Gozd je v večjem obsegu podružbljen v občini Gornja Radgona (35,4 %).

Podrobnejši pregled je razviden iz tabele 5 (18):

Zemljiške kategorije in lastništvo

Tab.5

ha

Občina	Skupaj	Nj.,vr.	Sadov.	Vinogr.	Trav.	Paš.	R.,m.	Gozd	Ner.
G. RADGONA									
Vsa pov.	20982	6525	1024	895	4069	846	21	5690	1912
%	100,0	31,1	4,9	4,3	19,4	4,0	0,1	27,9	9,1
Družb. s.	5836	1529	170	463	138	277	7	2015	1237
%	27,8	23,4	16,6	51,7	3,4	32,7	33,3	35,4	64,7
Zaseb. s.	15146	4996	854	432	3931	569	14	3675	675
%	72,2	76,6	83,4	48,3	96,6	67,3	66,7	64,6	35,3
LJUTOMER									
Vsa pov.	17870	7190	1153	588	3447	321	36	4154	981
%	100,0	40,2	6,5	3,3	19,3	1,8	0,2	23,2	5,5
Družb. s.	3160	1085	194	361	178	76	5	616	645
%	17,7	15,1	16,8	61,4	5,1	23,7	13,9	14,8	65,7
Zaseb. s.	14710	6105	959	227	3269	245	31	3538	336
%	82,3	84,9	83,2	38,6	94,9	76,3	86,1	85,2	34,3

Delež družbenega sektorja je razviden tudi iz karte (8). Najvišji je v nekaterih vinorodnih in poljedelskih območjih. Več kot polo-

vica površine je podružbljene npr. v k.o. Gresovščak, Ilovci, Nunska graba, Rinčetova graba, Slamnjak in Plešivica (Ljutomerske gorice) ali npr. v k.o. Hercegovščak in Janžev vrh (Radgonske gorice), a tudi sicer je tod delež podružbljenih vinogradov zelo visok. V nekaterih primerih dosega okoli tri četrtine površine. Drugo območje močne podružbljenosti je Apaško polje, kjer izstopajo s preko 50 % družbene posesti npr. k.o. Apače, Črnci, Drobtinci, Konjišče, Lutverci, Segovci, Žepovci, Žiberci in Vratja vas. Na Murskem polju se giblje ta delež najčešče med 15 in 20 %.

Stopnja podružbljenosti je eden najpomembnejših razvojnih dejavnikov kmetijstva.

VIII. HIDRO- IN ^G AROMELIORACIJE V POMURJU

1. Opredelitev melioracijskih posegov in njihovih učinkov

Severovzhodna Slovenija in še posebej Murska ravan predstavlja velik kmetijski potencial, saj je osnovna struktura kmetijskih površin nasploh ugodnejša kot drugod v Sloveniji (19). Ker je to izrazito nižinsko področje, je dana tudi možnost obdelovanja praviloma večjih strnjjenih površin kot drugje. Posebej je perspektivna usmeritev v proizvodnjo osnovnih kultur - žitaric in sladkorne pese, za katere so klimatske razmere zelo ugodne. Hektarski donosi na površinah, ki so bile meliorirane od leta 1970 dalje, so enaki donosom na primerljivih površinah v Vojvodini.

V porečju Mure je bilo še leta 1965 občasno poplavljenih 51.510 ha, danes pa imamo 25 do 30 % manj ogroženih ali poplavnih površin. Od poplav tudi ni več ogroženo nobeno naselje. Prve pobude za izvajanje melioracij so nastale okoli leta 1964, sedanji načrt integralnih melioracij pa leta 1974. Do leta 1985 naj bi izvedli osnovno odvodnjo na dolžini 53 km in to 27,2 km v Prekmurju, 22,8 km na Ščavnici in 3 km na mejni Muri. Detaljna odvodnja naj bi zajela 15.890 ha, od tega 10.150 ha v Prekmurju, 4640 ha ob Ščavnici in 1100 ha ob mejni Muri. Za namakanje je predvidenih 650 ha zemljišč v Prekmurju, kar zavisi predvsem od izgradnje hidroenergetskega sistema na Muri.

Predvidevajo, da bo eno gospodinjstvo v komasacijski in melioracijski masi sodelovalo v poprečju z okoli 1 ha kvalitetnega zemljišča. Z melioracijskim načrtom se pridobiva prostor za sodobno in organizirano tržno proizvodnjo z usmeritvijo na manjše število kultur. Poseben poudarek je dan ustvarjanju lastne surovinske baze za razvoj predelovalne industrije hrane, predvsem mesne in sladkorne. Koruza predstavlja pri tem eno najvažnejših osnov, tako da bo s pšenico in sladkorno peso tvorila kulturo v triletnem kolobarju.

Proizvodnja na melioriranih površinah ne pomeni samo neposrednega izboljšanja ekonomskega položaja agrarnega prebivalstva ter povečanja pridelovanja hrane, temveč bo zaustavila tudi odliv aktivnega prebivalstva v druga področja. Delovna sila, ki se bo sprostil v osnovni kmetijski proizvodnji zaradi vedno manjše

potrebe po živem delu, bo namreč našla zaposlitev v razvijajoči se živilski industriji ter spremljevalnih dejavnostih. Pričakovati je dvig osebnega in družbenega standarda, kar je ob dejstvu, da uvrščamo Pomurje med relativno manj razvita območja Slovenije, še posebnega pomena. Po višini narodnega dohodka na prebivalca v letu 1978 so pomurske občine še vedno globoko v spodnji polovici lestvice slovenskih občin: Gornja Radgona na 42. mestu (48.475 din), Ljutomer na 43. (48.336 din), Lendava na 55. (36.851 din) in Murska Sobota na 56. (34.713 din).

V okviru melioracij in komasacij so možne različne oblike združevanja dela in sredstev, od preprostih strojnih skupnosti, kjer kmetje skupno nabavljajo in izkoriščajo le strojno opremo, pa do možnosti organiziranja raznih proizvodnih skupnosti, ki lahko predstavljajo tudi popolno združitev dela in sredstev, doseženi dohodek pa se deli v skladu s konkretnimi oblikami združevanja. Te skupnosti bodo kot pravne osebe imele enakopraven položaj z družbenim sektorjem.

2. Prostorska razširjenost melioracij (karta)

V Prekmurju sta glavna odvodnika Ledava in Kobiljski potok. Značilnost vodnega režima so velike vode ob deževju ter sušnost v poletnem času. Na tem območju je 63.000 ha kmetijskih površin, kar pomeni 66 % skupne površine tega hidrosistema. Širše melioracijske površine obsegajo v Prekmurju 51.915 ha.

Že doslej so bila vložena v hidromelioracije Prekmurja velika sredstva, tako v regulacijo Ledave, izgradnjo razbremenilnika, akumulacije Domajinci in regulacijo večjih ledavskih pritokov (Kobiljski potok, Lipnica, Martjanski potok, Puconski potok, Kipica in delno Črnc). Ledava je od celotne dolžine 60 km urejena na 44 km, razen na odseku vzvodno od predvidenega zadrževalnika Radmožanci. Odsek vzvodno od Murske Sobote je po izgradnji akumulacije Domajinci varen tudi pred poplavami 100-letnih visokih voda. Takšno varnost bo omogočila nizvodno od Lendave šele izgradnja akumulacije Radmožanci, medtem ko je sedaj Lendava varna le pred poplavami 30-letnih visokih voda.

Sistem za odvodnjavanje zunanjih voda je izgrajen okrog 60 % površine. Detajlna odvodnja je bila doslej opravljena na površini 1105 ha do leta 1985 pa je predvidena na 10.150 ha površin. Reguliranih

bo 27,2 km vodotokov. Namakanje zemljišč je v načrtu na 34.200 ha in sicer ob Ledavi, na Kobiljskem polju, v levobrežnem obmurskem pasu, ob Kučnici ter Veliki in Mali Krki. V prvi fazi bi namakali 650 ha površin med Ledavo in potokom Črnec južno od vasi Renkovci.

Širše melioracijske površine ob Ščavnici in na Murskem polju obsegajo 18.270 ha. Ob Ščavnici, ki odvodnjava sverovzhodne Slovenske gorice, povzročča glinasta in ilovnata sestava tal hiter odtok padavin, pri čemer prihaja posebno v njenem spodnjem toku do poplav. Na njen odtok vpliva neugodno tudi zaježitev ob nastopu visokih voda Mure. Ocenjujejo, da je na področju Ščavnice v radgonski in ljutomerski občini 9 do 12.000 zamočvirjenih površin.

Danes je Ščavnica regulirana nizvodno od pritoka Lipnice z izjemo iztočnega dela v Muro, ker zaradi poplav Mure na tem območju regulacije ne bi imele učinka. Mesto Ljutomer je zavarovano pred pretoki 50-letnih visokih voda, ostalo območje pa pretežno pred 10-letnimi. Vodni sistem še ni dograjen, saj je Ljutomer potrebno zavarovati pred 100-letnimi visokimi vodami, kar bi dosegli z nadaljnjo izgradnjo akumulacij v dolini Ščavnice. Že zgrajena akumulacija Gajševci sama ne more zmanjšati vodnega vala do take mere, da nizvodni odsek ne bi bil občasno poplavljen.

Od pritokov Ščavnice sta regulirana Turja v spodnjem izlivnem odseku in Lipnica, vsi ostali so še neurejeni in povzročajo lokalne poplave. Vzporedno z izgradnjo odvodnega sistema se je pričela tudi detajlna odvodnja, predvsem na obeh bregovih Ščavnice vzvodno od Ljutomera, kjer je bilo osušenih 538 ha, do leta 1985 pa je predvidena osušitev 4640 ha.

Odvodnjo obsežnega Murskega polja pogojuje predhodna zaustavitev visokih voda iz doline Ščavnice.

Za ureditev osnovne odvodnje je predvidena regulacija Ščavnice (5,8 km), Kozarice (16 km), Turje (1 km) in izgradnja zadrževalnika Bolehnečici, po novem predlogu pa pri Ivanjcih. S predvideno izgradnjo hidrocentrale Gibina po letu 1985 bodo rešili tudi problem zaježitve Ščavnice ob nastopu visokih voda Mure.

Na mejnem odseku je Mura v celoti regulirana, delno pa so urejeni tudi nekateri potoki, ki pritekajo iz Slovenskih goric in se izlivajo v Muro. Na Apaškem polju je izsušenih 322 ha zemljišč, predvsem ob potoku Plitvica, ki je na območju kmetijskih površin z

detajlno odvodnjo dimenzioniran na 10-letne pretoke vse do izliva v Muro.

Velik del razvoja intenzivne kmetijske proizvodnje je vezan na izgradnjo hidrocentral na Muri, predvsem kar zadeva predvideno namakanje dela Apaškega polja med cesto Cmurek-Gornja Radgona in Muro, kar pa pred letom 1985 ne prihaja v poštev. Potrebno je osušiti nadaljnjih 1100 ha površin ob potoku Plitvica, regulirati 3 km vodotokov, 535 ha površin med Gornjo Radgono in Radenci pa urediti in namakati.

Širše melioracijske površine zavzemajo 4775 ha. V načrtu je zasutje odveznega odseka Mlinskega kanala iz reke Mure, ki ne služi več za pogon mlinov, pač pa šel po njem sedaj prodira murska voda in poplavlja površine med cesto Cmurek - Gornja Radgona in Muro.

3. Obseg in dinamika melioracij po območjih

Neracionalna izraba kmetijskih zemljišč v preteklosti, njihovo opuščanje, premajhen obseg na novo pridobljenih zemljišč za kmetijske namene, urbanizacija, ki letno odvzame v Sloveniji okoli 2000 ha aktivnih zemljišč, in spoznanje, da je hrana ne le prehrambeni, temveč tudi strateški element, zahtevajo, da s kmetijskimi zemljišči gospodarimo skrbneje kot doslej. Proizvodnjo hrane želimo predvsem povečati (20):

- z intenziviranjem kmetijske proizvodnje v zasebni lastnini z združevanjem dela, sredstev in zemlje;
- z dohodkovnimi odnosi na relaciji proizvajalec - predelovalec - trgovina;
- z usposabljanjem novih zemljišč oz. melioracijami.

V srednjeročnem obdobju 1976-80 je bila v Sloveniji predvidena izvedba melioracij na 17.000 ha. Dosedanji potek tega procesa komaj nadomešča izpad zaradi urbanizacije in infrastrukturnih posegov, ne more pa nadomestiti že izgubljene zemlje v preteklosti. Omeniti velja, da je bilo do leta 1970 v Sloveniji registriranih komaj 5467 ha melioracijskih del, da smo do leta 1976 usposabljali pretežno družbena zemljišča in da v zadnjem obdobju prehajamo tudi na urejanje zasebnih zemljišč.

V Pomurju so po srednjeročnem načrtu predvidene melioracije na okoli 5000 ha zemljišč, kar predstavlja 29,4 % vseh predvidenih melioracij, in sicer okoli 3000 ha v družbenem in okoli 2000 ha v zasebnem sektorju. Po oceni je v pomurskih občinah potrebno dolgoročno izvesti večje ali manjše posege na naslednjem odstotku obdelovalnih površin: Lendava 70 do 75 %, Murska Sobota 40 %, Gornja Radgona 55 % in Ljutomer 50 %.

Po podatkih Zveze vodnih skupnosti Slovenije (21) so bile v Sloveniji do leta 1975 opravljene melioracije na 4832 ha, v letih 1976-78 pa na 5008 ha, nemelioriranih pa je ostalo v odnosu do odobrenih projektov še 3970 ha. Skupna melioracijska površina znaša namreč po odobrenih investicijskih programih v Sloveniji 13.810 ha, od česar odpade 13.105 ha na hidromelioracije, 245 ha na namakalne sisteme, 140 ha na kraške agromelioracije in 320 ha na komasacije.

V porečju Mure so v melioracije investirali ABC Pomurka, ABC Pomurka Panonka, KK Radgona, VG Kapela in KZ Ljutomer- Križevci. Po investicijskih projektih so bile odobrene hidromelioracije na 3068 ha, od česar so bile do leta 1975 izvedene na 748 ha in v obdobju 1976-78 na 1546 ha. Melioracije v Pomurju predstavljajo po odobrenih projektih 23,4 % vseh melioracij v Sloveniji. Do leta 1975 smo jih v primerjavi z vsemi opravljenimi melioracijami v Sloveniji izvedli 16,3 %, v letih 1976-78 pa 33,5 %. Neizvedene melioracije sestavljajo 19,8 % ustreznih melioracij v Sloveniji. Skupaj je bilo v Pomurju melioriranih do leta 1978 2294 ha, kar predstavlja 24,9 % melioriranih površin v Sloveniji (9203 ha). Nemelioriranih je ostalo v Pomurju glede na odobrene projekte 774 ha površin.

Posamezna melioracijska območja, njihov obseg in podrobnejša dinamika melioracij so razvidni iz tabele 6.

Podatke o melioracijah smo zbrali tudi pri ABC Pomurki in kmetijskih zemljiških skupnostih v G. Radgoni in Ljutomeru (22). Tako je bilo v Prekmurju v letih 1977 in 1978 melioriranih 1174 ha ali 1,23 % skupne površine, predvsem v poplavnem območju Kobiljskega potoka, Ledave in Mure. Do prvih melioracijskih del in združevanja zemlje je prišlo tudi v zasebnem sektorju na okoli

800 ha zemlje, do leta 1980 pa naj bi meliorirali v zasebnem sektorju že blizu 2700 ha površin. V družbenem sektorju naj bi v prihodnje letno meliorirali okoli 1000 ha zemljišč. Družbeni sektor je odkupil čez 1100 ha zemljišč, predvideva pa v bodoče odkupiti letno po 600 ha.

V občini Gornja Radgona je bilo v obdobju 1976-78 melioriranih 500 ha na Apaškem polju in to v k.o. Žiberce (54,3 % površine), Žepovci (40,6 %) in Nasova. Investitor je bil KK Gornja Radgona. Na Zgornjem Murskem polju je VG Kapela leta 1975 melioriralo 100 ha in sicer v k.o. Radenci, Rihtarovci in Hrastje Mota. Skupaj so meliorirali 600 ha ali 2,8 % vse površine (priloga 7). Zasebne površine v tej občini še niso bile zajete v te akcije.

V občini Ljutomer so v letih 1975-79 meliorirali 790 ha zemljišč ali 4,4 % površine (priloga 7), čeprav je bila v srednjeročnem obdobju 1976-80 predvidena melioracija oz. komasacija na 2500 ha v obeh sektorjih, kar pomeni 14 % vse površine (23). Računajo, da bi bilo treba z melioracijami usposobiti za intenzivnejšo kmetijsko proizvodnjo okoli 7000 ha družbenih in zasebnih zemljišč, komasacijo pa izpeljati še na precej večjih površinah. Po podatkih Geodetske uprave Ljutomer je 14.705 ha zasebnih zemljišč razdrobljenih v 52.514 parcel, poprečna velikost parcele pa znaša le 0,27 ha, kar zgovorno dokazuje nujnost agromelioracijskih in komasacijskih posegov z namenom doseči racionalno uporabo sodobne tehnologije, poceniti proizvodnjo in povečati dohodek.

Z melioracijskimi deli so v ljutomerski občini pričeli v letu 1975, ko je KZ "Ljutomer- Križevci" izvedla arondacijo kmetijskih zemljišč v k.o. Logarovci na površini 70 ha, predvsem zamočvirjenih travnikov ob Ščavnici. Dela so opravili leta 1976, naslednje leto pa so kompleks zasejali s koruzo, katere hektarski donos je znašal 84,4 q/ha.

Leta 1975 je KZ "Ljutomer- Križevci" pričela tudi z melioracijami zasebnih zemljišč v k.o. Ljutomer, Cezanjevci (55,6 % površine) in Branoslavci na 320 ha, zvečine na zamočvirjenih travnikih, zaraslih sporadično z gozdom, in na slabih njivskih površinah. Na teh 320 ha je bilo 196 zasebnih lastnikov, ki so imeli 222 ha zemljišč v 774 parcelah, tako da je bila poprečna ve-

likost parcele 0,28 ha. Zadruga je imela na tem kompleksu le 76 ha površin z 243 parcelami v poprečni velikosti 0,31 ha. Melioracijska dela so končali v letu 1977. Leta 1978 je bilo zemljišče zasejano s koruzo, ki je dala pridelek 68 q/ha. Od prvotnih 222 ha zasebne zemlje je bilo 34 ha zamenjane, 66 ha pa odkupljene.

Leta 1978 je KZ "Ljutomer-Križevci" pričela z melioracijami zasebnih zemljišč v k.o. Noršinci, Lukavci, Ključarovci in Cezanjevci na površini 267 ha. Del teh zemljišč so zasejali s pšenico in koruzo. Dela bodo sklenili leta 1979. Melioracije so v teku še v k.o. Bučečovci na 112 ha in k.o. Bučkovci na 10 ha družbenih zemljišč.

Na komasacijskih površinah zasebnega sektorja si bo treba prizadevati, da se na njih ne bo gospodarilo po starem. Nujno je, da jih zasejemo predvsem z intenzivnimi kulturami, kot s koruzo, pšenico in sladkorno peso, da jih obdelujemo enotno z modernimi stroji ter da preprečimo ponovno razdrobitev oz. polikulturo (20).

Srednjeročni program melioracij za obdobje 1976-80 je sprejel tudi Slovin - DO "Ljutomerčan" (23). Predvidene melioracijske površine leže severno in vzhodno od Ljutomera in merijo okoli 2500 ha, od česar se predvideva blizu 1500 ha neto površin. Melioracije bi naj izvedli v treh etapah. Prva bi zajela 590 ha v k.o. Pristava, Razkrižje, Veščica in delno Cven. Na tem območju je v zasebni lasti 1225 parcel v velikosti od 6 a do 1,5 ha. Podružbljenih je 130 ha zemlje. Po akcijskem programu naj bi bila prva etapa končana leta 1979, vendar doslej komasacija zemljišč še ni bila opravljena.

Vzporedno z melioracijami in komasacijami je potekal tudi proces podružbljanja zemlje z odkupom zemljišč (22). KK Gornja Radgona je v letih 1974-79 nakupil okoli 60 ha, KZ "Ljutomer-Križevci" v letih 1976-79 203 ha in DO "Ljutomerčan" v istem obdobju 99 ha, kar predstavlja skupaj v obeh občinah 362 ha ali 0,9 % površine. Meliorirali so v obeh občinah 1390 ha ali 3,6 % površine.

Delež in razširjenost melioracij po katastrskih občinah prikazuje karta.

IX. VIRI IN LITERATURA

1. Razvojna strategija v kmetijstvu in živilstvu v obdobju 1976-80. Ljubljana, 15.4.1976. Ing. Ivo Marenk. Posvet o kmetijstvu v Žalcu 1976.
2. Izvajanje dogovora o temeljnih družbenega plana Jugoslavije za razvoj agroindustrijskega kompleksa v obdobju 1976-80 (analiza za obdobje 1976-78/79) v SR Sloveniji, s prikazom nalog v letu 1980 in z obdelavo smernic za pripravo družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1981-85. Republiški sekretariat za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano SR Slovenije. Občan, št.26, leto XVIII. Ljubljana, 26. 11. 1979.
3. Raziskovalni razvojni projekt "Temelji agroživilstva v Severovzhodni Sloveniji za obdobje 1978-2000". Strokovni nosilec RRP: Višja agronomska šola Maribor. Maribor, november 1978.
4. Realizacija srednjeročnega programa razvoja kmetijstva in prehranske industrije v Pomurju. Posvet o kmetijstvu v Moravcih 1979. Murska Sobota 1979.
5. ABC POMURKA, kmetijstvo, živilska industrija, trgovina in gostinstvo Murska Sobota o.sol.o. Izdal Magistat, Ljubljana 1978/79.
6. Jakob Medved: Izraba zemljišč in tržna usmerjenost kmetijstva v SRS, GV XLV, Ljubljana 1973.
7. Jakob Medved: Usmerjenost kmetijstva v Severovzhodni Sloveniji. Geographica Slovenica 2. Maribor 1972.
8. Podatki katastra v Gornji Radgoni in Ljutomeru
9. Popis prebivalstva in stanovanj v letu 1971. Prebivalstvo. Zvezni zavod za statistiko. XI.,XII.,VII. knjiga.
10. Svetozar Ilešič: Glavne geografske poteze in problemi Pomurja. Geografski zbornik. Murska Sobota 1959.
11. Borut Belec: Ljutomersko-ormoške gorice. Agrarna geografija. Maribor 1968.
12. Borut Belec: Antropogeografija vasi na Spodnjem Murskem polju. GV XXVII-XXVIII 1955-56. Ljubljana 1957.
13. Svetozar Ilešič: Geografski oris bivše občine Videm ob Ščavnici. Geografski zbornik. Murska Sobota 1959.
14. Borut Belec: Razreševanje nerazvitosti v Severovzhodni Sloveniji. Analitično gradivo, 2. faza. IGU Ljubljana. Ljubljana 1978. Tipkopis.
15. Jakob Medved: Spremembe v izrabi zemljišča in preslajanje kmečkega prebivalstva v Sloveniji v zadnjih dveh desetletjih. GV XLII, Ljubljana 1970.
16. Podatki Kmetijske zemljiške skupnosti Gornja Radgona in Ljutomer
17. Priloga odloka z dne 27. 12. 1976 o zaščitenih kmetijah v občini Ljutomer. SO Ljutomer.
Odlok o zaščitenih kmetijah z dne 28. 6. 1977. SO Gornja Radgona.

18. Statistični podatki po občinah SR Slovenije. Kmetijstvo 1978. VIII. zv. 1979. Ljubljana 1979.
19. Projekt "Melioracije zemljišč v Severovzhodni Sloveniji (obdobje 1978-85)". Vodnogospodarsko podjetje Maribor. TOZD Projektni biro. Ljubljana 1978.
20. Nekatere ugotovitve, naše izkušnje, problemi in predlogi pri izvajanju melioracij. Občinska konferenca SZDL Ljutomer. Ljutomer, 24. 11. 1977.
21. Površinski prikaz odobrenih investicijskih programov za melioracije in njihova realizacija. Zveza vodnih skupnosti Slovenije. Odbor za urejanje kmetijskih zemljišč na melioracijskih sistemih.
22. Podatki ABC Pomurke, kmetijske zemljiške skupnosti Gornja Radgona in Ljutomer.
23. Poročilo o izvedenih melioracijah in komasacijah ter o problemih nadaljnjih del. Kmetijska zemljiška skupnost občine Ljutomer. 11. 10. 1979.

X. SEZNAM PRILOG

- Priloga 1. Poprečna velikost parcele. O. Gornja Radgona.
Priloga 2. Poprečna velikost parcele. O. Ljutomer.
Priloga 3. Število zaščitenih kmetij. O. Gornja Radgona.
Priloga 4. Število zaščitenih kmetij. O. Ljutomer.
Priloga 5. Delež družbenega sektorja. O. Gornja Radgona.
Priloga 6. Delež družbenega sektorja. O. Ljutomer.
Priloga 7. Delež melioriranih površin v občinah Gornja
Radgona in Ljutomer.

Karta: Hidrosistemi vodnega območja Drava - Mura. 1: 200.000

Poprečna velikost parcele. Občina Gornja Radgona.

Kat. občina	velikost	Kat. občina	velikost
Apače	32,16	Sovjak	12,88
Boračova	32,98	Stanetinci	33,68
Blagus	50,03	Stavešinci	29,79
Črnci	47,75	Slaptinci	50,90
Črešnjevci	32,90	Šratovci	16,82
Drobtinci	26,95	Terbegovci	35,47
Dragotinci	31,43	Vratja vas	30,25
G. Ivanjci	56,03	Vratji vrh	20,52
G. Radgona	8,25	Zbigovci	27,20
Grabonoš	35,15	Žepovci	29,59
Galušak	32,38	Žiberce	24,07
Grabe	29,17		
Hercegovščak	37,36		
Hrastje Mota	29,04	O. Gornja Radgona	30,84
Hrašenski Rački vrh	22,32	Družb. sektor	40,34
Ivanjševci	29,11	Zas. sektor	27,50
Jamna	35,69		
Janžev vrh	26,68		
Kapelski vrh	23,69		
Kokolanjščak	34,52		
Konjišče	50,19		
Kraljevci	37,78		
Kunova	43,51		
Lastomerci	32,54		
Lomanoše	31,13		
Lutverci	22,71		
Mele	33,81		
Murski vrh	18,43		
Murščak	20,29		
Nasova	55,89		
Nesova	35,38		
Očeslavci	34,72		
Okoslavci	22,15		
Orehovci	32,83		
Orehovski vrh	31,98		
Podgorje	35,23		
Plitvički vrh	28,19		
Plitvica	30,49		
Police	27,93		
Radvenci	29,14		
Rožički vrh	15,92		
Rihtarovci	24,15		
Radenci	19,09		
Sp. Ščavnica	43,51		
Sp. Ivanjci	42,53		
Selišči	45,51		
Segovci	34,08		

Poprečna velikost parcele. Občina Ljutomer.

Kat. občina	velikost	Občina Ljutomer	velikost
Berkovci	62,74		28,57
Bolehnečici	61,61		
Boreci	34,23	Družbeni sektor	38,97
Branoslavci	29,81	Zasebni sektor	26,66
Babinci	28,21		
Bučočovci	35,94		
Bučkovci	37,17		
Bunčani	27,52		
Cezanjevci	26,70		
Cven	33,21		
Desjak	25,04		
Drakovci	24,14		
Gibina	18,10		
Globoka	20,60		
Godemarci	39,94		
Gresovščak	34,86		
Grlava	35,02		
Iljaševci	38,74		
Ilovci	42,14		
Kamenščak	21,23		
Ključarovci	31,91		
Krapje	20,24		
Krištanci	27,94		
Križevci	27,89		
Kuršinci	36,58		
Ljutomer	18,53		
Logarovci	38,07		
Lukavci	33,09		
Mekotnjak	30,79		
Moravci	18,46		
Mota	28,59		
Zasadi	23,37		
Noršinci	27,13		
Nunska graba	27,74		
Plešivica	30,86		
Precetinci	29,69		
Presika	20,87		
Pristava	27,66		
Razkrižje	17,48		
Rinčetova graba	31,21		
Radomerje	30,32		
Radoslavci	33,33		
Šafarsko	19,21		
Slamnjak	31,32		
Stara cesta	25,93		
Stara nova vas	37,82		
Stročja vas	26,00		
Veržej	21,83		
Veščica	22,36		
Vučja vas	31,97		

Število zaščitениh kmetij. Občina Gornja Radgona.

Naselje	štev. zašč. km.	Naselje	štev. zašč. km.
Apače	12	Orehovci	4
Črnci	8	Ptujska cesta	5
Mahovci	7	Orehovski vrh	3
Lešane	25	Police	6
Plitvica	7	Zbigovci	2
Lutverci	5	Aženski vrh	1
Nasova	20	Lastomerci	7
Segovci	10	Lomanoše	10
Žepovci	12	Plitvički vrh	6
G. Radgona	1	Zagajski vrh	8
Podgrad	4	Sp. Sčavnica	36
Noriški vrh	1	Drobtinci	5
Mele	10	Grabe	4
Grabonoš	23	Pogled	4
Ivanjski vrh	3	Stogovci	4
Očeslavci	7	Janhova	6
Sp. Ivanjci	12	Vratja vas	7
Stavešinski vrh	1	Podgorje	4
Stavešinci	18	Sp. Konjišče	4
Rački vrh	1	Zg. Konjišče	1
Hrašenski vrh	4	Žiberci	6
Kocjan	2	Bisazjane	12
Sp. Kocjan	4	Jamna	13
Kapelski vrh	6	Videm	1
Kobilščak	2	Blaguš	6
Žrnova	4	Brezje	4
Kadenski vrh	4	Čakova	12
Murski vrh	6	Dragotinci	18
Murščak	5	Galušak	1
Turjanski vrh	2	Kutinci	8
Paričjak	7	Grabšinci	5
Okoslavci	19	Kokolajnsčak	9
G. Ivanjci	14	Kraljevci	26
Ivanjševci	17	Selišči	17
Ivanjševski vrh	2	Kupetinci	12
Radmošci	5	Rožički vrh	7
Kunova	12	Stanetinci	7
Lokavci	17	Sovjak	4
Negova	17	Ženik	9
Radvenci	19	Stara gora	4
Boračeva	11	Terbegovci	9
Hrastje Mota	28	Slaptinci	19
Janžev vrh	8	Žihlava	9
Ptujska cesta	1		
Radenci	7		
Šratovci	13		
Rihtarovci	7		
Turjanci	4		
Črešnjevci	10		

Število zaščitenih kmetij. Občina Ljutomer.

Naselje	štev. zašč. km.	Naselje	štev. zašč. km.
Berkovci	26	Globoka	1
Bolehnečici	18	Gibina	2
Bodislavci	2	Šafarsko	2
Bučkovci	7	Stara cesta	10
Drakovci	3	Mekotnjak	8
Kuršinci	6	Desnjak	8
Moravci	12	Stročja vas	22
Godemarci	7	Pristava	10
Cezanjevci	17	Nunska graba	1
Branoslavci	7	Rinčetova graba	1
Vogričevci	13	Presika	4
Vidanovci	4	Podgradje	6
Zg. Kamenščak	2	Banovci	16
Branoslavci	1	Bunčani	29
Cven	25	Krištanci	7
Sp. Krapje	12	Šalinci	8
Zg. Krapje	13	Grlava	12
Mota	13	Veržej	29
Boreci	6	Ilovci	4
Križevci	9	Radomerje	8
Dobrava	10	Cuber	2
Bučočovci	12	Radomerščak	6
Vučja vas	22	Gresovščak	1
Stara nova vas	27	Slamnjak	1
Lukavci	34		
Ključarovci	15		
Iljaševci	29		
Ljutomer	17		
Sp. Kamenščak	9		
Noršinci	12		
Babinci	17		
Kokoriči	14		
Berkovski Prelogi	7		
Grabe	13		
Logarovci	15		
Gajševci	6		
Radoslavci	34		
Precetinci	19		
Sitarovci	6		
Godemarci	11		
Razkrižje	3		
Veščica	2		

Delež družbenega sektorja. Občina Gornja Radgona.

Kat. občina	%	Kat. občina	%
Apače	64,3	Orehovski vrh	45,5
Boračeva	21,9	Podgorje	62,5
Blaguš	18,5	Plitvički vrh	25,2
Črnci	71,2	Plitvica	32,6
Črešnjevci	44,1	Police	48,3
Drobtinci	60,7	Radvenci	19,8
Dragotinci	11,7	Rožički vrh	33,4
G. Ivanjci	41,6	Rihtarovci	28,1
G. Radgona	65,2	Radenci	28,6
Grabonoš	13,2	Sp. Ščavnica	20,6
Galušak	12,8	Sp. Ivanjci	26,2
Grabe	54,9	Selišči	6,4
Hercegovščak	56,4	Segovci	67,5
Hrastje Mota	23,1	Sovjak	3,7
Hrašenski Rački vrh	25,7	Stanetinci	18,6
Ivanjševci	23,7	Stavešinci	17,0
Jamna	25,7	Slaptinci	28,5
Janžev vrh	53,8	Sratovci	28,9
Kapelski vrh	36,3	Terbegovci	9,7
Kokolanjščak	16,4	Vratja vas	66,6
Konjišče	68,6	Vratji vrh	63,9
Kraljevci	8,5	Zbirovci	32,1
Kunova	31,5	Žepovci	62,3
Lastomerci	12,0	Žiberci	56,5
Lomanoše	10,8		
Lutverci	55,5		
Mele	38,4	O. Gornja Radgona	33,97
Murski vrh	35,0		
Murščak	44,5		
Nasova	34,8		
Negova	29,0		
Očeslanci	18,8		
Okoslavci	8,6		
Orehovci	29,5		

Delež družbenega sektorja. Občina Ljutomer.

Kat. občina	%	Kat. občina	%
Berkovci	17,6	Zasadi	2,0
Bolehnečiči	23,6	Noršinci	12,4
Boreci	20,7	Nunska graba	67,1
Branoslavci	7,0	Plešivica	77,9
Bebinci	8,1	Prečetinci	7,6
Bučočovci	19,8	Presika	48,7
Bučkovci	16,4	Pristava	18,0
Bunčani	15,2	Razkrižje	14,5
Cezanjevci	22,6	Rinčetova graba	76,2
Cven	18,1	Radomerje	31,2
Desnjak	11,5	Radoslavci	14,1
Drakovci	10,5	Šafarsko	10,5
Gibina	11,9	Slamnjak	57,6
Globoka	8,2	Stara cesta	31,9
Godemarci	9,7	Stara nova vas	5,5
Gresovščak	76,9	Stročja vas	17,4
Grlava	21,0	Veržej	28,4
Iljaševci	6,6	Veščica	6,2
Ilovci	61,6	Vučja vas	19,2
Kamenščak	10,6		
Ključarovci pri Lj.	18,9	<hr/>	
Krapje	16,5	O. Ljutomer	21,2
Krištanci	11,6	<hr/>	
Križevci	15,3		
Kuršinci	22,2		
Ljutomer	50,5		
Logarovci	20,7		
Lukavci	16,7		
Mekotnjak	9,6		
Moravci	4,3		
Mota	16,6		

Delež melioriranih površin v občinah Gornja Radgona in Ljutomer

Občina Gornja Radgona

Kat. občina	ha	%
Žiberci	150	54,3
Žepovci	200	40,6
Nasova	150	25,3
Radenci	20	3,9
Rihtarovci	30	6,9
Hrastje Mota	50	6,4

Občina Ljutomer

Kat. občina	ha	%
Ljutomer	34	4,2
Cezanjevci	209	55,6
Branoslavci	79	12,8
Noršinci	41	17,4
Lukavci	83	16,6
Ključarovci	115	22,9
Logarovci	85	13,3
Bučočovci	78	17,7
Vučja vas	66	13,9